

SORGEN bor i en skrivbok på en hylla. Varje gång en säljare dör skriver de som vill några minnesord, **ett sista farväl** till en död kollega. För dem är kondoleansboken en trygghet, en plats att lasta av sorgen. För de anhöriga blir orden som skrivits en påminnelse om ett liv som varit. **Läs reportaget på sidan 20.**

NALEN

MAT & MÖTEN 20 ÅR AV MUSIK, 20 ÅR

CHRISTIAN KJELLVANDER

LÖR 17/11

UNCLE ACID & THE DEADBEATS

ONS 21/11

EBBOT

LUNDBERG

& THE INDIGO CHILDREN

LÖR 24/11

VASAS FLORA OCH FAUNA

TORS 29/11

POKEY LAFARGE

TIS 4/12

FEMINISTISK MARKNAD

SÖN 9/12

REGERINGSGATAN 74, STOCKHOLM. INFO & BILJETTER PÅ

WWW.NALEN.COM 2018

JOHAN OLSSON

20 "JOBBIGT ATT KOMMA HIT OCH SE BOKEN STÅ PÅ HYLLAN MED ETT TÄNT LJUS FRAMFÖR."

Ibland går Markku Ranta på begravingar, ibland pallar han inte. Ibland skriver han i kondoleansboken.

MAGNUS SANDERIS

14 "VEGETARISKA DOLMAR BLIR MYCKET SAFTIGARE."

Nadia El Harrak vid stekbordet på Mångkulturellt centrum i Fittja.

MARTINA HOLMBERG

28 "VÄRLDENS ÅNGEST ENA DAGEN, MEN NÄSTA DAG KAN DET VARA SUNSHINE."

Tomas Ove Johansson, Radio Totalnormal.

12 Hans Rosenfeldt

"Jag är bra på att hålla det där i huvet. Det är en av mina styrkor. Oavsett om det är en tv-serie eller en bok så har jag i princip allt vi gjort i huvet."

44 Svepet

Dockorna tar över Orienteaterns lilla scen, Emil Jensen blir en gemensam galning tio kvällar i rad på Södra teatern, samtal på Timmermansgården om litteraturens roll, Robert Hurula gör bilder av en bibel, med fåglar och Dantes helvete, filmfestivalen står sig stark, Zelda med mera.

48 Brilljant

Mathilda Klinger Danielsson, plåtslagare.

50 På hörnet

Cristofer Lopez, Storstrevvägen/Skogås Torgväg.

8 Gata fram och tillbaka

En MMA-affisch på en staldörr utmed vackra vägen i Sundbyberg.

10 Situation Waldersten

Månadens bild av konstnären Jesper Waldersten.

11 Krönika: Maria Hagström

Negativ för mindre.

26 Krönika: Ulf Stolt

Gaslägeblå.

32 Min plats

Kåge Olsson, Eskilstuna motorklubb.

34 Gatuplanet

Olika hjälp för skuldsatta, kritiserat akutboende stängs och Södertälje sjukhus öppnar tillnyktringsplatser.

36 Med egna ord

Säljarnas texter från gatan.

43 Korsord

Lös månadens kryss.

46 Dåtid sthlm

November 1965.

JOEL NILSSON

Emil Jensen är en gemensam galning på sid 45.

Sorg, löneförhöjning och ditt psyke i etern

VI TYCKER DET är dags.

Säljarna är väl förtjänta av en tjugoprocentig löneförhöjning. De gör ett ihärdigt och tufft jobb året runt på allmän plats och är Situation Sthlms högt värdefulla och viktiga representanter i den gatumiljö tidningen befinner sig i.

Vi höjer också priset på tidningen för att vi i strikt merkantila termer behöver tjäna mera pengar på varje såld tidning – inflationen under sju år har helt enkelt tuggat i sig vad den gjort och lämnat mindre kvar.

Senast vi höjde priset på tidningen var i september 2011, då vi precis som nu höjde försäljningspriset med tio kronor. Och precis som då – och precis som alltid, då det är en viktig

och grundläggande princip för Situation Sthlm – delar vi och säljarna lika på tidningen.

De köper den av oss för 30 kronor nu, och säljer den för 60 kronor.

REPORTAGET OM SORG var från början en idé vi hade om att vi skulle köra det som ett rent bildreportage och publicera det i decembernumret.

Jag blev en dag i slutet av sommaren sittande i försäljarcaféet och just den veckan hade någon dött – minns inte vem nu – och den låg framme på hyllan vid dörren, så jag började läsa i kondoleansboken. Det fanns en tyngd, ett allvar, ett djup och en resonans i texterna. Läsningen av boken blev kvar i mig. Tanken

föddes. Sedan började en ny idé – jag pratade med personalen här, med Ingmari och Jonas, med Pia och Jenny – utkristalliseras.

Det fanns en djupare story här, förstod jag efter samtalen med dem. Det fanns så mycket mera att berätta om sorgen än bara texterna i kondoleansboken. Utifrån dess plats på hyllan vid dörren – bakom ett tänt ljus med en penna bredvid – började sakta en berättelse om hemlöshet, döden, Situation Sthlm, sorg, respekt, värdighet och mänsklighet att ta form.

Du läser den på sidan 20.

DU KAN LYSSNA till Radio Totalnormal – ditt psyke i etern – på 101,1

MHz. I år firar de tioårsjubileum. 300 sändningar har det blivit, två gånger Stora Radiopriset. Men fortfarande kan ingen svara på enkätfrågan vad som räknas som normalt.

Mat utanför stan kan du äta på Mångkulturellt centrum i Fittja, i en bagarstuga i Västerhaninge eller på Forno Emilio i Norsborg – världsberömt i hela Botkyrka.

Då så. Mot julen.

Ulf Stolt
chefredaktör
& ansvarig utgivare
ulf@situationsthlm.se

Situationister "Allt jag har på mig utom t-shirten är från olika soprum, till och med klockan."

Gillas av ahildonen, jenny.lindroth och 219 andra
situationsthlm I den allra senaste av hättor står Adolf vid disken och köper en bunt av det nya numret. "Det går väldigt bra att sälja det, kunderna är nöjda." Nå hättor honom i gårngen i Ganda stans tunnelbanans #situationsthlm #rasmusarvidsson #avantgardet #254 #petergrönlund

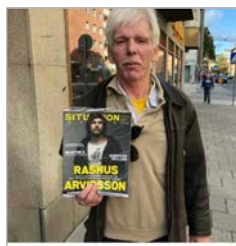
Gillas av ahildonen, lisaolsson53 och 223 andra
situationsthlm Du tycker att du är stilig, men är du Janne Wallin-stilig? Kavajen - kan det vara en gammal "Trazan och Banarne"-persedel? - hittade han i ett soprum på Drakenbergsgatan för fyra-fem år sen: "Den låg överst i en klädhö, så jag tog den. Allt jag har på mig utom t-shirten är från olika soprum, till och med klockan". Janne Wallin är på väg ner till Centralen nu med en frisk bunt oktobernummer i väskan. Kom förbi. Köp. Läs. Exempelvis texten "Hålla läda" på sidan 37 som Janne Wallin skrivit.

Låt **Situation Sthlms** säljare bli en del av ditt sociala medieflöde. Följ oss på Instagram @situationsthlm

Gillas av jenny.lindroth och 157 andra

situationsthlm Teresa skrevs precis in som säljare, fick ett leg och köpte tre tidningar med sig. Hennes kompis Micke som säljer tidningen tipsade om Situation Sthlm och tidningsförsäljningen: "Men man har ju sett folk som står och säljer och så tidigare, nu ska jag prova själv". Om en stund är hon på plats i Älvsjö, "vid Willys där". #situationsthlm #254 #rasmusarvidsson #avantgardet

Gillas av ahildonen, mangethellberg och 170 andra
situationsthlm Rölle - han har hängt med länge, "sen vi var på Rosengatan, 97-98 omkring, det var då jag börja sälja tidningen" - är när och lyfter på förskädet. Han ska inte sälja idag, men i morgon står han med en bunt eller han brukar, vid Seven Eleven på Grev Tunegatan. Kom förbi och köp om du är i Linnéans. #situationsthlm #rasmusarvidsson #avantgardet #254

Gillas av ahildonen, jenny.lindroth och 163 andra

situationsthlm Monique - efter sin tid i Frankrike slänger hon in ett och annat franskt ord i konversationen - har redan stått en stund på Södra station och sålt. Nu behövde hon en macka och en kopp kaffe och köpa på sig lite nya tidningar. För det går tres bien att sälja. Snart är hon tillbaka vid Södra station med nya tidningar. Som ni vill köpa. Och läsa. #situationsthlm #254 #avantgardet #rasmusarvidsson #petergrönlund

REDAKTION
Chefredaktör och ansvarig utgivare
 Ulf Stolt
 ulf@situationsthlm.se
 08-545 953 90
Reporter
 Maria Hagström
 maria@situationsthlm.se
Art Director
 Johan Olsson
Webbredaktör
 Jenny Lindroth
Korrektur
 Helena Gunnarsson

Medverkande skribenter
 Gerd Eriksson
Medverkande fotografer och illustratörer
 Martina Holmberg, Magnus Sandberg, Jesper Waldersten.
 För signerat material svarar redaktionen. Redaktionen ansvarar ej för insänt icke beställt material.
Hemsida
 www.situationsthlm.se
E-post
 red@situationsthlm.se
Tryck
 V-Tab 2015

Räckvidd
 120 000 läsare
 (Orvesto konsument helår 2017)
Upplaga
 21 000 ex/mån (TS helår)
 ISSN: 1400-4437
LEDNING & ADMINISTRATION
VD
 Pia Stolt
 pia@situationsthlm.se
 08-545 953 87

Ekonomi
 Scanena international AB
 Anna Berkius Kolte 0733-16 21 55
 Magdalena Lilja 070-224 00 42
 ekonomi@scanena.se

Address
 Timmermangatan 38
 118 55 Stockholm
Tel
 08-545 953 81
Fax
 08-668 79 09
Organisationsnummer
 55 66 49-107 1
Plusgiro/Bankgiro
 pg. 25 59 89-6
 bg. 5774-9327

SOCIAL VERKSAMHET
Verksamhetschef, sociala verksamheten
 Jenny Lindroth
 jenny@situationsthlm.se
 08-545 953 88

Samordnare
 Ingmari Olofsson
 ingmari@situationsthlm.se
 08-545 953 81
 Jonas Svensson
 jonas@situationsthlm.se
 08-545 953 81
Telefonnummer distribution
 08-545 953 81

Öppettider
 Måndag till fredag kl. 8-15
 Lördag kl. 10-14

Plusgiro/Bankgiro
 pg. 28 19 18-3
 bg. 5357-3259

Organisationsnummer
 8024 11-14 97

ANNONSERING & PRENUMERATION
 Herman Sundgren
 herman@situationsthlm.se
 08-545 953 94
 Catharina Persson
 catharina.persson@mediakraft.se
 tel. 070-421 02 80
 Robert Wallner
 robert.wallner@mediakraft.se
 tel. 070-992 53 43
Privatprenumeration
 12 nummer kostar 660 kronor
E-post
 situationsthlm@pressdata.se

Rädda Barnen

300 TEGELSTENAR GER SUNMAYA MAT FÖR DAGEN

Över 152 miljoner barn i världen tvingas arbeta under hårda villkor, varje dag, året runt. Din hjälp gör skillnad.

**SMS:a FRAMTID75 till 72911 för
att ge 75 kr i månaden via din mobil.**

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

HUVUDSTAN

Halloweenhäxor och vikingar i Gamla stan

PARAD Den 3 november fylls stans gator och speciellt Gamla stans mörkaste gränder av vampyrer, spöken, häxor och vandrande skelett. Det är årets Halloweenparad som går från Kungsträdgården och tillbaka.

Innan avmarsch blir det tävling om bästa kostym i olika åldersklasser från 0 – 4 år upp till 35+. Utmärkelsen Best in Show delas också ut – priset är en resa till Draculas slott i Transylvanien. Tävlingsledningen understryker att de premierar egen-gjorda kreativa kostymer. Förra året deltog 6 000 varelser i paraden.

Vilken är den vanligaste kostymen?

– Det är definitivt häxor. Sen är det förvånansvärt många killar som vill vara utklädda till vikingar, säger Bill Schacht, paradgeneral.

Nytt för i år är att det också blir en tävling för hundar i klassen "Haunted Doggie Costume Contest".

GERD ERIKSSON

PRESENTO

Stockholmsföremål

SAMLING I Stadsmuseets samlingar i Frihamnen finns miljontals föremål bevarade, för att kunna ge en bild av Stockholm och dess invånare under olika tidsepoker.

Kravet på föremålen, förutom att de ska vara Stockholmsrelaterade, är att de ska ha en historia. Som superättafilmen de fick av en man från Enskede som på sextioalet filmade sin bilresa till jobbet i stan. Eller de två stickade barnklädnarna från femtioalet som kvinnan som lämnade in själv hade burit och som stickats av hennes mamma.

Stadsmuseet lånar inte ut föremål till filminspelningar, däremot till utställningar.

FOTNOT: Den 1 november är det öppen visning av Stadsmuseets samlingar i Frihamnen.

GERD ERIKSSON

Tyck om din stadsdel

DEMOKRATI Just nu pågår ett pilotprojekt med medborgarpaneler i stadsdelarna Skarpnäck och Enskede-Årsta-Vantör.

Fyra till åtta gånger per år får de som anmält sig svara på ett antal frågor. Det sker via mejl och svaren är anonyma.

Hittills har 300 medborgare anmält sig i Skarpnäcks stadsdel och 200 i Enskede-Årsta-Vantör.

GERD ERIKSSON

"Som ett led i digitaliseringsarbetet och för att kunna skicka handlingar på ett säkert sätt har Stockholms tingsrätt inlett en utfasning av användandet av fax." Sista faxet skickas 12 november. 1 januari 2019 kopplas faxen ur.

Filosofiskt dösnack vid Hornstull

STOCKPHOTO

SAMTAL Döden är det värsta som kan hända oss men också det enda vi kan vara säkra på kommer att hända oss. Hur förhåller vi oss till

det? Har döden något syfte? Och vad händer med själen när vi dör? Det är några av frågorna som kommer att diskuteras på Filosofikafé

på Hornstulls Bibliotek 1 november.

– När ämnet är döden kommer det alltid extra mycket folk. Döden fascinerar. Och eftersom det fortfarande är lite tabu att tala om den finns det många tankar och känslor runt den, säger Tobias Malm, filosof och samtalsledare.

Är det skillnad i synen på döden mellan storstad och landsbygd?

– Nej, jag tror att det är ganska lika. Det finns en ångest inför döden. Men när jag hade filosofikafé på ett servicehus på Söder hade de boende en mer avslappnad inställning. De hade förlikat sig med att de ska dö, ändå ville personalen gärna släta över det med en omgång bingo.

GERD ERIKSSON

45

Årsarbetskrifter ska Kronofogden skära ner med i Stockholm. Det handlar mest om så kallat geografiberoende arbete – besvara telefonsamtal och e-post, inregistrera handlingar till verkställighet – som kan utföras var som helst i landet.

Detta är en del av regeringens uppdrag att öka den statliga närvaron ute i landet.

ULF STOLT

KRISTINA COLLÉN LYFTER STYRKOR

"Jag har en övertygelse att vi missar nåt i samhället."

I 25 ÅR har socionomen Kristina Collén jobbat med barn och vuxna med neuropsykiatriska diagnoser. Nu har hon samlat forskning och sina erfarenheter i en skönlitterär barnbok om den tioåriga finurliga detektiven Alma. Hon löser mysterier på sitt eget vis. Med hjälp av sina två A:n, A som i autism och som i ADHD, ska hon hitta den försvunna operasjunga-papegojan Jack, i *Alma och papegojmysteriet*.

– Hon har ett annorlunda sätt att tänka, lyssna in och klura ut saker. Jag visar hennes styrkor, men också svårigheterna – vad som blir trassligt. Och hur omgivningen möter upp.

– Jag har en övertygelse att vi missar nåt i samhället om vi inte tar tillvara på de här människornas resurser.

Hon påpekar att flickor inte får samma hjälp som pojkar. Det är därför bokens detektiv är just Alma.

– De blir inte lika synliga i skolan. Tjejer maskerar sina problem, de har samma svårigheter som killarna men har andra strategier. Vi ställer högre krav på tjejer. De blir ofta ensamma och väldigt trötta, de anstränger sig i skolan och sen kraschar de när de kommer hem. Tjejer som inte orkar gå till skolan och som slutar i förtid har faktiskt ökat.

Boken ingår i den så kallade Alma-modellen, där ALMA står för Att Leva Med Autism/ADHD.

Vad innebär ALMA-modellen?

– Jag håller på att utveckla den på Örebro universitet och våren 2019 ska en skola i Kumla bli pilotskola. Vi ska inte ändra Alorna, utan utveckla miljön. Göra skolan bra för de här barnen.

Kommer det mer om Alma?

– Det ska bli en serie. Jag håller på med nästa bok nu, där det ska finnas några speciella flygplan.

MARIA HAGSTRÖM

Vackra vägen, Sundbyberg 10.19-11.02

.....

Sex lediga lägenheter, en MMA-affisch på en stål-dörr, små skyltar som tack för planterade lindar och två rullstolar – en elektrisk och en vanlig – som drar varandra på cykelbanan. Dagen är som den är utmed Vackra vägen. TEXT **ULF STOLT** FOTO **MAGNUS SANDBERG**

DAGEN VI ÄR där ligger sex lediga lägenheter i slutet av Vackra vägen utlagda på Hemnet, alla i samma huskropp i ett nybygge där försäljningen precis pågår – två treor, två fyror och två tvåor, varierande i pris mellan 2,64 miljoner och 5,8 miljoner.

Det står en vit lastbil nere vid byggarbetsplatsen vid Friluftsvägen. En joggare i grå tröja och svarta löpartights – förmodligen på väg ner mot Lötsjöparken – byter sida vid bygget och får snabbt sidsteppa undan för en grå bil som hastigt backar ut från parkeringen.

En kvinna står lutad över räcket till sin balkong på tredje våningen och tvättar balkongglaset på utsidan

med en mopp med en blå trasa fäst i ena änden. Hon håller sig i räcket med ena handen och drar moppen upp och ner över glaset, så långt hon når.

PÅ EN GRÅ staldörr vid Ängskolan en informationsaffisch från Forca fighting rörande en ny termin av MMA – beskrivet som "en blandning mellan submission wrestling, muay-thai, frittillsbrottning och boxning" – för både nybörjare, motionärer och tävlande.

Gatlampan till höger om trappan upp till Ängskolan har betäckningen ST:1:3:8.

Tre unga män kommer ut från skolan och går till vänster förbi

bronsstatyn föreställande en pojke och en flicka som rusar uppför fyra trappsteg som står på en grå cementsockel på gräset mellan trappan och cykelparkeringen. Jag frågar om någon av dem – det finns ingen information om det på verket – vet vad statyn heter. De stannar till. Ingen av dem vet. Den unga mannen i öppen jacka berättar, medan de går vidare, att han "tror den stått där sen skolan byggdes, i alla fall så länge jag minns".

Verket heter *Trappan*, konstnären Emil Näsvall och i sockeln är det daterat 1960.

Förbi återvinnings- och klädinlämningsstationen i hörnet Rensgatan

kommer en flicka i blå jacka körande sin elektriska rullstol på cykelbanan som går parallell med vägen. Hennes kompis sitter i en vanlig rullstol bakom och håller sig fast i ryggstödet i den elektriska rullstolen med händerna och blir dragen. Det går hyggligt fort.

DET SITTER EN kvinna i uppknäppt svart kapp på en bänk och sminkar sig. Hon har handväskan stående bredvid sig och målar mascara på höger öga. Hennes telefon ringer i handväskan men hon tar inte upp den utan låter den ringa tills signalen upphör.

Mitt emot förskolan Viggen står en man vid den öppnade bagageluckan

till en metallicblå kombi och letar med handen i en svart rygsäck. Han plockar ur saker och lägger bredvid rygsäcken och fortsätter leta. Till slut finner han det han söker, stoppar det i höger framficka på byxorna, lägger tillbaka det han tagit ut ur rygsäcken och slår igen bakluckan och trycker lås på nyckeln.

Framför somliga av lindarna utmed Vackra vägen – på båda sidor av cykelbanan – sitter små plaketter med tack från kommunen till de som "1990 bidragit med denna lind för en grönare miljö". En av många som tackas är Sochos Demetre-Basile.

Buss 951, långt ifrån fullbelagd, kör sakta förbi i riktning mot kyrkan. 🚍

FÖRSÖ FÖRSÖKER

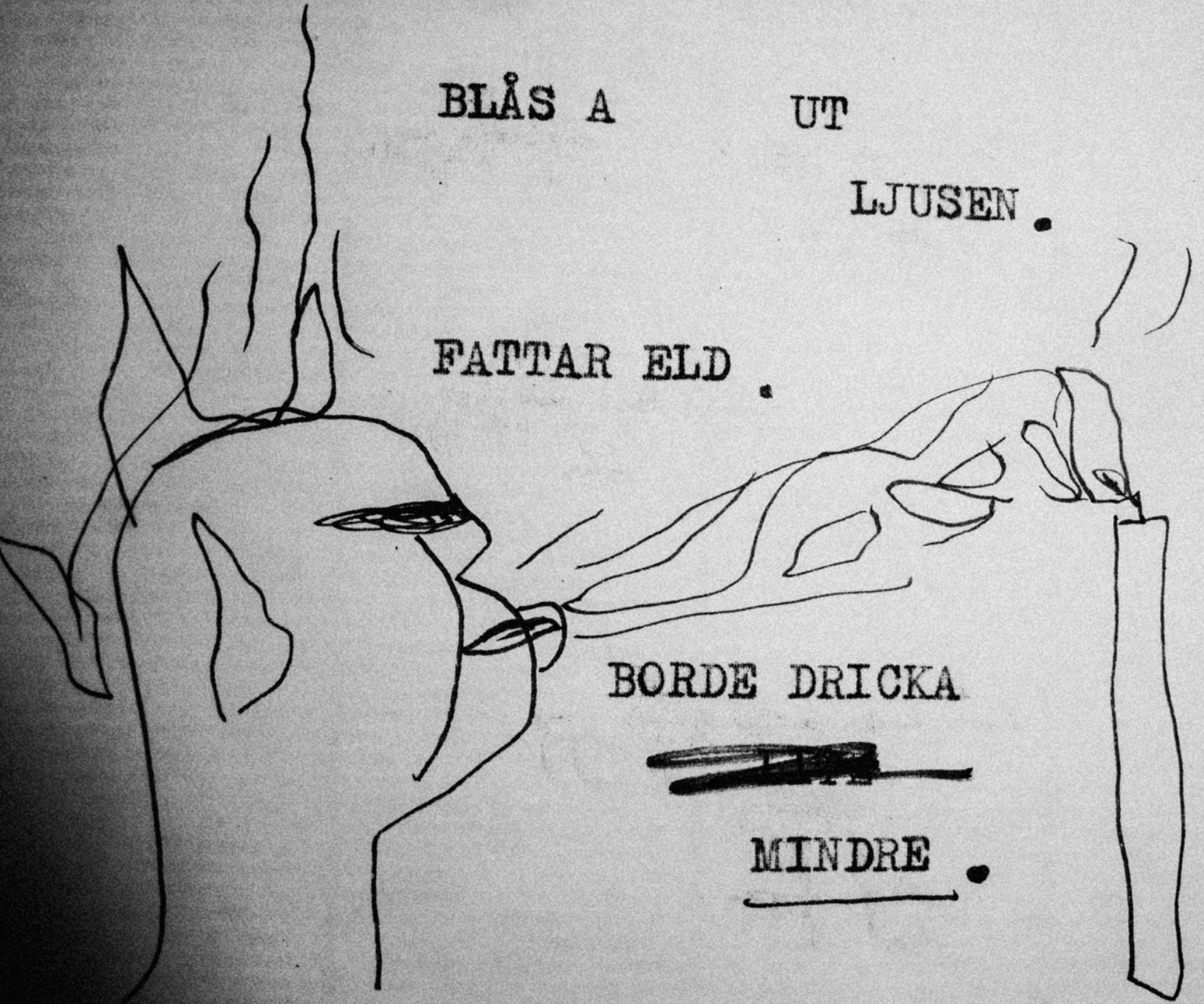
BLÅS A UT

LJUSEN .

FATTAR ELD .

BORDE DRICKA

~~ATT~~
MINDRE .

MARIA HAGSTRÖM

NEGATIV FÖR MINDRE

"METEROLOGEN: Byt till vinterdäck nu", står det i dagens tidning. Utanför köksfönstret är det mörkt. Det är nu det börjar, det långa mörkret. Det säger alla. Sväljer ner en D-vitamintablett med en klunk extra starkt kaffe. Var inte november bättre förr?

"Trump: Historiens sämsta mörkläggnings", står det i tidningen. Mörkret finns överallt. Det är så lätt att bli världsdeprimerad. Broschyren om att förbereda sig inför krisen ligger fortfarande kvar i tidningshögen. Katastrofen går alltid att hitta för den som letar. När "tänk om" kommer i rullning kan precis allt gå åt helvete. Tänk om jag missar flyget, tänk om mina brorsdöttrar dör, tänk om jag misslyckas, tänk om jag blir överfallen. Tänk om rubriken i tidningen handlar om mig en dag.

PLOCKAR UN DAN FRUKOSTEN och tar på mig ytterligare två lager kläder, lägger ett paraply i väskan, för det blir säkert regn. En kan bli negativ för mindre. Letar mobilen. Hittar mobilen i kylskåpet. Det är så det blir i november.

Och när regnet senare börjar falla (vad var det jag sa?) och vinden blåser sönder 39-kronorsparaplyet är det lätt att falla för frestelsen att säga det som ett ex alltid sa när hans tåg blev försekat: "fuck my life". Han drack öl i restaurangvagnen för

OM INSTÄLLNINGEN ÄR 'FUCK MY LIFE' FINNS DET RISK ATT DET ÄR JUST 'FUCKED' LIVET BLIR.

att stå ut med att tåget fuckade upp hans liv. En klunk whiskey hade kunnat värma mig inifrån nu när vattnet tränger in i glipan vid skosulan. Men vad är en vattenpöl i Stockholm mot en översvämning i Spanien.

"Linda Bengtzings egna skräckbilder från förstörelsen" står det i tidningen. "Hon och sambon åkte ner för att koppla av – och hamnade mitt i dödsdramat." Möbler, väggar och kläder är söndermögglade. Inte ens Linda Bengtzings kommer undan.

Vid tunnelbanestationen försöker jag bli pa gymkortet i spärren. Det är så det blir i november.

"20-tal skadade när rulltrappa skenade", står det i tidningen. Man vet aldrig när det jobbiga händer. "Moderna Museet driver mig till

vansinne", står det i tidningen.

Vi klagar på varandra, oss själv och andra. Det är för kallt, vi är för tjocka, det finns så många som gör fel och det blir stopp i trafiken. En kan bli negativ för mindre.

"FN: Föreningar dödar två arbetare i minuten", står det i tidningen.

"Brudgum våldtog kvinna på den egna svenssexan", står det i tidningen.

"Han släpper loss hatet i sambarepubliken", står det i tidningen.

VAR ÄR SAMHÄLLET på väg? Det säger alla. Världen går under. Hur blir november i framtiden? Det är så lätt att bli pessimist, det är så lätt att tänka "tänk om", det är så lätt att tro att allt bli värre när vi hela tiden matas med hemskheter. Vi blir vad vi äter. Terrorism, kärnvapen, social oro, arbetslöshet, främlingsfientlighet, finansiella kriser. En undersökning visade att bara tio procent av svenskarna tror att världen blir bättre. Men faktum är att väldigt mycket går åt rätt håll. Fattigdomen minskar, läskunnigheten ökar, hälsan blir bättre, friheten större. Men en långsam positiv förändring ger inte slagkraftiga rubriker.

"Fler människor är friska i dag än i går", står det inte i tidningen.

Världen är en bättre plats nu än den var då. Det kan vara bra att påminna sig om det när mörkret tar över. November var inte bättre förr.

Och om inställningen är "fuck my life" finns det risk att det är just "fucked" livet blir. ☹

Sparkonto utan ränta är som höst utan

Öppna sparkonto direkt i mobilen!

Hos oss får du sparkonto med både ränta och fria uttag*

SBAB!

*Vi har insättningsgaranti på våra konton enligt beslut av Riksgälden. Det innebär att du får ersättning för ditt insatta belopp upp till 950 000 kr om SBAB skulle gå i konkurs eller Finansinspektionen beslutar att garantin ska träda in. Dessutom kan du få ersättning för insättningar från vissa särskilda händelser med högst 5 Mkr. Ersättningen betalas ut av den myndighet som hanterar garantin. För mer information se www.riksdagen.se/sv/insattningssgarantin/

Hans Rosenfeldt har datorn full med nya avsnitt av tv-serien *Marcella*. Och huvudet fullt av idéer och tankar kring en kommande bokserie – en "internationell thrillersatsning i nivå med "Milleniumserien", som förlaget uttrycker det – planerad att börja ges ut våren 2020. Men han saknar att kunna skriva mera om Stockholm.

TEXT ULF STOLT FOTO KAJSA GÖRANSSON

ALLT I HUVUET

Några dagar efter vårt telefonsamtal ska Hans Rosenfeldt ta flyget tillbaka till London igen, med ett nyskrivet avsnitt av tv-serien *Marcella* – en tredje säsong håller på att spelas in, sänds nästa år – i datorn. Sjätte boken *En högre rättvisa*, i en planerad serie om åtta böcker om kriminalpsykolog Sebastian Bergman som Hans Rosenfeldt skriver tillsammans med Michael Hjorth, har precis getts ut.

Och nyligen kom ett pressmeddelande från Norstedts förlag att Hans Rosenfeldt tillsammans med förlaget ska utveckla en "stor internationell thrillersatsning i nivå med Milleniumserien". Första delen är planerad att släppas våren 2020.

Bokens handling kommer dock inte att utspela sig i Stockholm.

– Det verkar just nu som att den kommer att utspela sig i norra Sverige. Jag har i och för sig inte börjat skriva den ännu, det kan ju bli Stockholm i nåt sidospår... Jag har precis börjat snurra den i huvudet, har en hyfsat bra koll på vad den ska handla om. En bra idé till en bok. Men jag har verkligen inte en bok i huvudet ännu.

En sån här satsning med utländska förlag inblandade redan från början, innebär det att de har synpunkter på slutprodukten?

– Nej. Det enda förlag jag kommer att jobba kreativt med – som läser och som jag har en dialog med om innehåll och så – är förlaget här. De andra förlagen i världen köper översättningar och utgivningsrätten av en befintlig bok, då får de inte tycka till om den.

HANS ROSENFELDTS ARBETSPROCESS går till på samma sätt, oavsett om det är en bok eller

en tv-serie han ska sätta sig ner och skriva – utgångspunkten i brottet, förövaren och varför det skett.

– Därefter börjar vi med allt annat – hur ska vi berätta den här historien, vilka delar ska vi ha. Vilka karaktärer ska vara med och hjälpa till och berätta den.

När händerna väl ligger på tangenterna och det ska börja skrivas är en stor del av arbetet gjort, inte så mycket nytt dyker upp under själva skrivprocessen.

DÄR TAR VI ALLTID DET MEST DRAMATISKA ALTERNATIVET, DET SOM PASSAR HISTORIEN BÄST.

– Det stora jobbet är storylinearbetet. Att hamra ut – om det så är en bok eller en tv-serie – och bestämma ordningen på kapitlen, i vilken ordning saker ska hända, när ska nya karaktärer föras in, när behövs ett nytt brott för att elda på intensiteten.

Hur håller du reda på de olika linjerna i storyn?

– Jag är väldigt bra på att hålla det där i huvudet. Det är en av mina styrkor. Oavsett om det är en tv-serie eller en bok så har jag i princip allt vi gjort i huvudet. Jag vet när saker kommer in, när första scenen dyker upp, i vilket kapitel det eller det händer i förhållande till de andra. Jag har väldigt bra koll på det.

Han känner under manusarbetet om

handlingen börjar befinna sig i samma typ av stämning eller känsloläge och när det är dags att låta berättelsen byta tempo.

– Det händer mer när jag skriver kapitlen eller avsnitten, än när jag läser det. Sen läser ju redaktörer och producenter och regi och såna också, då får jag ju input från dem på såny som jag kan ha missat, eller inte håller med om. Men för min del så känner jag det när jag är i skrivandet.

HANS ROSENFELDT INGÅR aldrig i manusprojekt där det analyseras ammunitionstyper och djupintervjuas poliser om yrkesdetaljer.

– Alla projekt jag jobbar med bygger jag ett universum för. Och så länge det känns trovärdigt inom det universumet, så spelar det inte så stor roll om det liknar verkligheten eller ej. Där tar vi alltid det mest dramatiska alternativet, det som passar historien bäst. Sen att det inte är mest med sanningen överensstämmande... man behöver egentligen bara hålla överenskommelsen med tittarna och läsarna – det är så här det går till i vår värld, den överenskommelsen får man inte bryta.

Saknar du att skriva mera om Stockholm, att använda staden mer?

– Ja, det kan jag göra i och för sig. Även i den andra bokserien om Sebastian Bergman så använder vi inte Stockholm jättemycket, de är alltid ute på olika ställen med Riksmordkommissionen.

– Den historia jag har till kommande boken passar inte alls att lägga i Stockholm, den kan i princip inte utspela sig här. Jag tror det görs tillräckligt i Stockholm utan att jag behöver dra dit en berättelse också. 📍

HANS GERHARD MAGNUS ROSENFELDT ÅLDER: 54 år GÖR: Skriver böcker och tv-manus. Han ligger bland annat bakom *Bron*, *Marcella*, *183 dagar* och *Den fördömda*. AKTUELL: Med Hjorth Rosenfeldts sjätte bok *En högre rättvisa*. Och skriver nya avsnitt till tv-serien *Marcella* som håller på att spelas in.

Malin Juhlin, Nadia El Harrak och Silvana Hirmiz framför den dingnande lunchbuffén.

En bagarstuga i Västerhaninge, världsberömda piroger i Norsborg och en vegetarisk lunchbuffé i Fittja enbart tillagad av kvinnliga kockar. Det finns fantastisk mat utanför innerstan som det är väl värt att ta sig dit och sätta tänderna i. Sagt och gjort.

TEXT GERD ERIKSSON FOTO MAGNUS SANDBERG

MAT UTANFÖR STAN

På Tavernan på Mångkulturellt centrum i Fittja börjar dagen med en gruppkräm, sedan sätter Silvana Hirmiz, Nadia El Harrak och Malin Juhlin i gång med maten till dagens vegetariska lunchbuffé.

De följer inga recept eller planeringar utan går på ren och skär känsla.

– Vi köper in en massa grönsaker och gör vad var och en känner för. Ibland har vi lagat så många rätter att de knappt ryms på buffébordet, säger Malin Juhlin.

Vid stekbordet står Silvana Hirmiz och vänder runt lök, paprika, chili, salt, vitkål och grönkål till en ljum-

men sallad. Och Nadia El Harrak förbereder en omelett med både röd och grön mangold. Dagen innan satt de och rullade över 200 dolmar, där övre delen av mangolden var själva bladet. Dolmarna har fått stå i en stor kastrull över natten. I dag kommer de ställas fram på buffén.

– De är fyllda med ris, spiskummin, citron, lök, tomatpasta, chili, vitlök, persilja och olja. Vegetariska dolmar blir mycket saftigare än de med kött, säger Nadia El Harrak.

De tre kvinnorna har lång erfarenhet av att jobba i kök.

Nadia El Harrak har bland annat jobbat som kock i Barcelona, Malin ►

DET VI ALLA TRE HAR GEMENSAMT ÄR KÄRLEKEN TILL MAT. DET ÄR DEN VIKTIGASTE INGREDIENSEN.

Silvana Hirmiz

Silvana Hirmiz vänder med hand grönsakerna på stekbordet.

Juhlin har varit kallskänka på flera fina restauranger inne i stan och Silvana Hirmiz har varit kock i både Varberg och Saltsjöbaden. Nu är de ett sammansvetsat gäng i Fittja som ser till att den vegetariska buffén blir verklighet varje dag. De rör sig vant i det minimala köket. Mitt i matlagningen knackar det på dörren – det är den lokala grönsaksleverantören som kommer cyklande med morötter, zucchini och brytböner.

Lunchen är mellan 11.00 och 14.00 och de lagar ny mat vartefter, så att buffébordet alltid är välfyllt. Ibland kommer det 140 gäster, ibland 220, det gäller att vara flexibel.

Trots att restaurangen ligger inrymd i Mångkulturellt centrum i Fittja är det få boende i området som kommer till lunchen. De är på annat håll under dagen.

– Sen vi började med buffén på fredagskvällar är det fler Fittja-bor som hittat hit. Det är samma slags buffé som på lunchen med tillägg av potatisgratäng och pannkakor, säger Malin Juhlin.

Är det en styrka att ni är tre personer från olika matkulturer?

– Ja, absolut. Med tanke på att vi i våra respektive länder (Sverige, Irak och Marocko) använder oss av olika kryddor och grönsaker så lär vi oss av varandra varenda dag. Det vi alla tre har gemensamt är kärleken till mat. Det är den viktigaste ingrediensen, säger Silvana Hirmiz.

Från varmluftsugnen doftar det av Nadia

El Harraks sötpotatis med liquid smoke och på buffébordet ställer Malin Juhlin fram en skål svartris kokt i kokosgrädde, med gurkmeja, koriander, grön curry, limeblad, fänkål, paprika och selleri. Klockan är elva och de första gästerna står redan utanför dörren.

TM BAGARSTUGA LIGGER i Västerhaninge centrum och drivs av Ted Malon, som skolat om från konstnär till konditor, och Thomas Montenegro, som är femte generationen i Sveriges äldsta bagarfamilj. Hans farfars farfar var mjölnare i Åkersberga och hans farfar hade elva bagerier runt om i Stockholm.

Själv började han baka som tioåring och har tidigare haft Stinas Bageri och Billström på Folkungagatan.

Sedan två och ett halvt år tillbaka har han och Ted Malon ett bageri ihop. Bagaren med mjöl i blodet och konditorn från Polen som har varit i semifinal i Årets konditor.

– Vi vill att folk ska känna sig hemma när de kommer hit. Och det ska vara samma utbud från öppning till stängning. Sen överraskar vi gärna kunderna med nya bakverk som de inte smakat tidigare, säger Thomas Montenegro.

ETT EXEMPEL ÄR vetebullarna med olika fyllning: cheesecake och hallon, rabarber och vanilj, äpple och kanel och tosca och pekannöt. Vetebullar som man inte hittar någon annanstans. Naturligtvis har de också ett matbröd som heter Västerhaninge,

Ted Malon och Thomas Montenegro vill att folk skall känna sig hemma när de kommer till bagarstugan.

VI HAR BÅDE VEGANSKA TÅRTOR OCH VEGANSKA VETEBULLAR.

Ted Malon

en limpa av mörkt rågbröd som innehåller hasselnötter och russin.

– Men det vi säljer mest av är kaffebröd, bullar och längder. Folk fikar mer här. Det kan komma in 400 gäster på en söndag, det hände aldrig i stan, säger Thomas Montenegro.

En del lyfte nog på ögonbrynet när de valde att öppna sitt gemensamma bageri nio pendeltågstationer från city. Men de tyckte att lokalen och läget var helt rätt med närhet till både pendeltåg och flera busslinjer. Dessutom slipper de konkurrensen från olika kafékedjor. Vissa knorrar dock och tycker att de är väl dyra för att ligga i förorten.

– En del förstår inte innan de smakat vilken kvalitet vi har på vårt bröd. Och vi har

samma kostnader för råvarorna här som konditorierna vid till exempel Stureplan. Dessutom tar vi hand om vår personal och har avtalsenliga löner och kollektivavtal, säger Ted Malon.

Hur kommer det sig att ni har så stort veganskt utbud?

– Vi vill att alla som kommer in här ska kunna ta del av våra bakverk. Då gäller det att ha ett brett utbud. Vi har både veganska tårtor och veganska vetebullar, säger Ted Malon.

Och alla tårtor är som konstverk innanför glasdisken – oavsett innehåll. Där står en glutenfri med limegrön mojitomousse, rostad mandel och marängbotten och en dramatiskt mörk oreotårta med vanilj-

kräm, chokladganache och krossade oreos krönt av en fjäril i choklad och en knallgul macaron.

Förutom Ted Malons konstnärliga tårtor bakom disken sitter ett av hans verk också bakom glas och ram på toaletten. En tavla med solrosor målad i olja.

När de öppnar sju på morgonen hänger hantverkarna på låset, likaså pendlarna som vill ta med sig en frukostmacka och kaffe på pendeltåget. Sedan är det en strid ström av människor under dagen. De stänger sex på kvällen, men då är bagaren och konditorn redan hemma i Solna respektive Rågsved.

De ska vara på plats redan 03.00 nästa morgon. ▶

JAG HAR UTVECKLAT TEKNIKEN OCH KOMMIT LÄNGRE ÄN MAMMA. EN BRA LÄRARE SER TILL ATT ELEVEN BLIR BÄTTRE. OCH MIN MAMMA ÄR STOLT ÖVER MIG. **Emil El-Hayek**

PÅ ENA VÄGGEN på Forno Emilio hänger en stor affisch där svenska och libanesiska flaggan tillsammans bildar ett stort hjärta. Och i fönstret mot parkeringen står lyktor i plåt och pastell och en guldfärgad servis.

Alla i Norsborg – kanske i hela Botkyrka – känner till Emil El-Hayek och hans piroger.

Han är konditorn som pausade med att göra nordiska bakverk för att lära sig mer om det orientaliska köket i allmänhet och libanesiska piroger i synnerhet. Och vem var väl bättre läromästare än hans egen mamma Takla El-Hayek.

– En av de populäraste pirogerna här är spenatpirogen. Mamma har lärt mig att det ska vara färsk spenat av hela blad som ska finhackas och sen sköljas flera gånger och kryddas väl.

Han har haft Forno Emilio i snart tio år nu. Tidigare hade han ett café i andra

hörnet av Norsborgs centrum. Men när Svenska Kyrkans lokal blev ledig satsade han på att göra piroger på, som han säger, helig mark. Pirogerna bakas dessutom med kärlek och gräddas i stenugn.

Det finns tio små piroger och tio stora att välja på. Fyllningen är ost, kött, paprikaröra, spenat och kyckling. De små pirogerna har formen av trekant, halvmånar och minipizzor. En av minipizzorna pryds av kryddan Zaatar som är en blandning av timjan, sesamfrön, sumak och andra kryddor.

– Den äter man egentligen till frukost i Libanon. Mina mor- och farföräldrar såg alltid till att jag åt den innan jag hade prov i skolan eftersom timjan sägs fräscha upp minnet.

En annan viktig del av pirogbaket är att försluta dem på ett bra sätt. Från början använde han bänken som stöd för att få till rätt knyck och tryck. Nu kan han göra det i luften.

– Jag har utvecklat tekniken och kommit längre än mamma. En bra lärare ser till att eleven blir bättre. Och min mamma är stolt över mig.

Det ringer i telefonen flera gånger under intervjun.

Brandförsvaret, Libanesiska föreningen och Riksteatern vill beställa piroger. Och i butiken expedieras kunder på både svenska, arabisk och syriska. Kunderna är i alla åldrar och Emil El-Hayek vet vad stammisarna vill ha. Många har han sett där sedan barnsben. Då kom de hit med sina föräldrar, i dag kommer de själva och köper piroger.

Har du varit sugen på att etablera dig inne i stan?

– Nej, jag har jobbat inne i stan tidigare. Familjen är viktig för mig och nu jag slipper resvägen. Jag har öppet alla dagar i veckan mellan 08.00 och 16.00. Och på sommaren unnar jag mig fyra veckors semester – ett riktigt Svenssonliv, säger Emil El-Hayek som är 42 år och trebarnsfar. 🍷

Ljuset lyser i mörkret,

OCH MÖRKRET HAR INTE ÖVERVUNNIT DET

Ur Bibeln, Johannesevangeliet 1:5

Tänd ett ljus!

*Till minne av nära och kära.
I bön och tacksamhet.
För egen eftertanke och ro.*

*De fem kondoleansböckerna
från 2006 till nu. Med 109 bilder
av döda hemlösa säljare i, och
texter skrivna av kollegorna.*

Ett sista farväl

Sorgen bor i en kondoleansbok på en hylla vid dörren. Vissa säljare skriver aldrig i den, somliga skriver ofta, andra ibland när det är någon de känner som dött. Men de delar alla samma verklighet – hemlösa människor dör i förtid och sorgen efter dem måste de som är kvar finna ett sätt att orka bära. Kondoleansboken hos Situation Sthlm är en plats för säljarna att kunna inleda det sorgearbetet. Och för de anhöriga att få en påminnelse om ett liv som varit. TEXT ULF STOLT FOTO/KOLLAGE JOHAN OLSSON

Kondoleansböckerna läggs alltid fram på måndagar.

De följande veckodagarna behövs för att det ska finnas tid att dels skriva några rader i den för de som vill, men också för att ge sorgen det utrymme den behöver och för att ingen ska känna sig lämnad ensam med ett dödsbud och ingen plats att sörja.

– Känslan att se kondoleansboken med ljuset tänd, en ny bild på en som dött... den känslan är hemsk. Senast var det just Irene och nån till sen senare, jag kände att ”jag klarar inte mer nu”, berättar Tarja Jalkanen-Singh som säljer tidningen på Vasagatan.

– Det är så vackert med det lilla bordet vid sidan av dörren och ljuset och boken uppslagen med

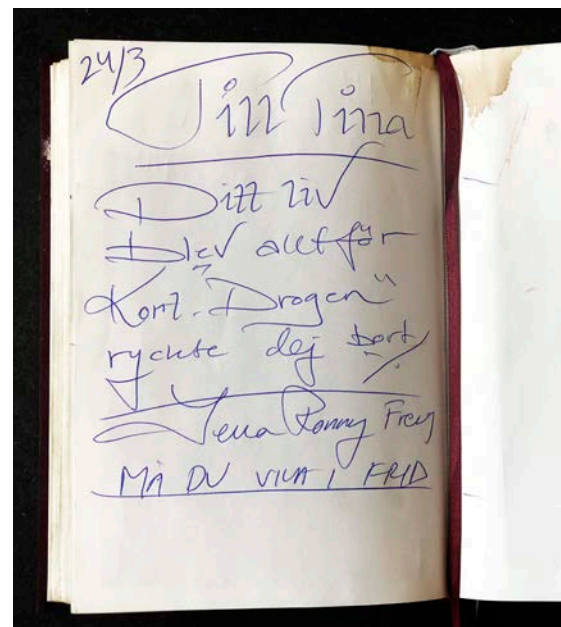
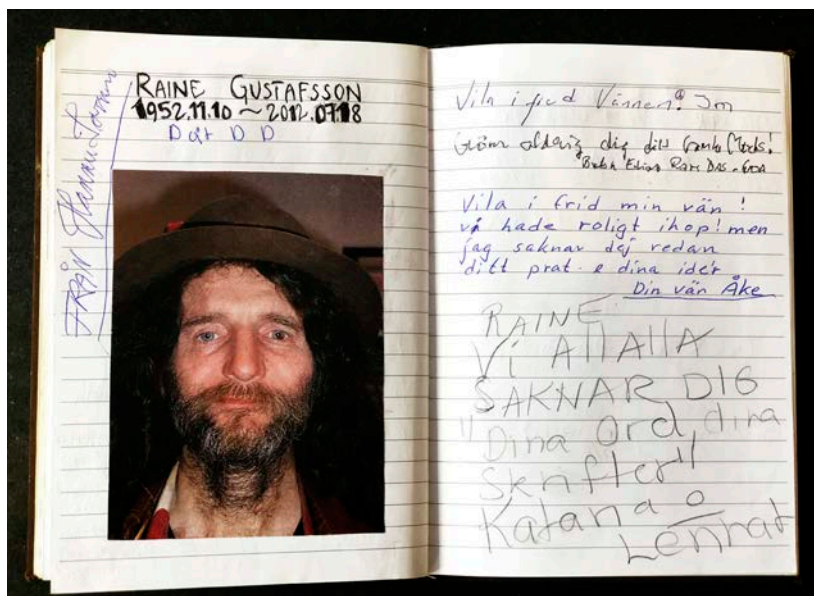
bilden, det är så vackert.

Har du skrivit i boken nångång?

– Nej, jag har inte skrivit i boken, inte till nån. Tyvärr.

Roland Johansson har sålt Situation Sthlm sedan 1997. Han berättar att han skrivit ”säkert 50-60 gånger i boken”.

– Och det har varit nära vänner till mig jag skrivit till när de dött. Jag har ►

"Jag brukar inte skriva i den. Jag har inte så många bekantskaper. Jag brukar läsa i den ibland, se vilket är de som gått bort är födda och så..." LO

ju varit med länge och känner en massa personer som dött som sålt tidningen.

Det är oftast här på tidningen, när kondoleansboken ligger uppslagen med bild och ett ljus tänt framför, som han får reda på att någon dött.

– Det fanns ingen kondoleansbok att skriva i på redaktionen på Roslagsgatan på nittioalet, men ganska snabbt efter att tidningen flyttade till Döbelnsgatan fanns det en bok, jag minns inte precis vilket år, men i början av 2000-talet någån.

Fem skrivböcker. A5-format. Vita sidor, några av dem radade, andra inte. Olika pennor har använts genom åren för att skriva i den – blått bäck, svart, rött, en och annan tuschpenna med tunn spets.

Och 109 bilder på avlidna säljare av Situation Sthlm sitter inklistrade på vänstersidor i de olika kondoleansböckerna, till den äldsta införda bilden är dödsdagen daterad 9 februari 2006.

"Det är så jag får veta att nån säljare dött, ser bilden i kondoleansboken när jag kommer hit för att köpa tidningar. Annars får man ju inte veta det. Det är jobbigt att komma hit och se boken stå uppslagen på hyllan där med ett tänt ljus framför, att ännu en dött.

Jag går på begravingar ibland. Jag skulle gått på Irenes begraving, men det blev inte så, jag pallade inte."
Markku Ranta

ANN MALMBERG SÄLJER tidningen vid entrén till NK. I förra numret skrev hon en text i tidningen till minne av sin kollega Irene Pettersson som avled efter en kort tids sjukdom.

– Jag skrev i både kondoleansboken och texten i tidningen, det kändes som ett bra avslut med henne att skriva det brevet till henne i tidningen.

– Jag sörjer ju fortfarande, Irene var en jättebra vän till mig. Jag var med henne på Ersta hela sommaren. Det var grymt, men det kändes bra... jag hade kontakt med hennes barn och dagen efter att hon dött fick

jag komma upp till Ersta, de hade klätt henne fin i vanliga kläder, och det var så gulligt – hatten var på. Hon såg ut att ha fått frid. Lugn och ro. Jag la en liten ros till henne.

Hon och Irene Pettersson sjöng också tillsammans i Gatans kör.

– I stort sett hela kören var på hennes begraving, min son var med och höll i mig så jag inte skulle bryta ihop.

För Ann Malmberg är kondoleansboken och dess plats vid sidan om dörren viktig. Väldigt viktig.

– Alla har ju rätt att sörja. Det är ju för att man ska kunna påbörja sorgearbetet om det är nån man stått nära som gått bort, det är väldigt bra att den finns.

– Irenes flickor har varit här och sett det här vackra. Vi satt här inne och hade ett samtal med Ingmari. Det var jättefint. Hon hade tagit fram lite texter från tidningen som Irene skrivit, lite foton, de som ville gråta de grät, påbörjade sorgearbetet. Jag vet att hennes yngsta flicka sörjer fortfa-

Det är för
Dyrt
Robban

Jonas jag kände dig knappt, men
jag tror och hoppas att du
är en befrielse.
Tror att vi alla är så rädda
för dem.
Så tror jag mig veta att det är
förelsen vi borde va rädda för
Jag tror mig veta att det är så
lyfta HUP!
Vilka
Vi får hoppas du får det bättre på andra
Sidan. Hur som helst blir det bättre än här
Hoppas du får vingar och kan flyga och
skrämma skiten ur oss för vidare
M-A-M

Tack för ALLT
vi ses! Δ
Rolle
Dito; tack för
alla garv!
Pera
RIP,
SOV GOTT,
MICKE O
MADDE

ALLA HAR JU RÄTT ATT SÖRJA. DET ÄR JU FÖR ATT MAN SKA KUNNA PÅBÖRJA SORGEARBETET OM DET ÄR NÅN MAN STÅTT NÄRA SOM GÅTT BORT, DET ÄR VÄLDIGT BRA ATT DEN FINNS. Ann Malmberg

de, döttrarna kände inte sin mamma så väl, hon hade fått lämna ifrån sig dem tidigt.

Om och när de anhöriga kommer till Situation Sthlm är det samordnarna Ingmari Olofsson eller Jonas Svensson de träffar och samtalar med.

- Det är ganska ofta som de anhöriga vill komma hit, få ett foto av personen, prata av sig lite och få veta mera, berättar Ingmari Olofsson.

- Oftast har de inte haft så bra kontakt. De vill dela minnen, fråga om personen. De vet också att det är speciellt att vara här, vi är ingen myndighet, ingen vårdin-

rättning, och de har ofta pratat gott om oss till sina anhöriga, vad vi betytt. Så de vill komma hit och få hela bilden.

Hon berättar att det den senaste tiden i tät följd gått bort några säljare som sålt tidningen länge. Så det har varit många besök av anhöriga.

- Om den som dött skrivit i tidningen visar vi det, de har ju ofta skrivit om barnen eller livet. Det är fina samtal att ha med de anhöriga. Att kunna ge dem det, berätta saker om dem eftersom jag känt dem så länge så vet jag ju mycket om dem.

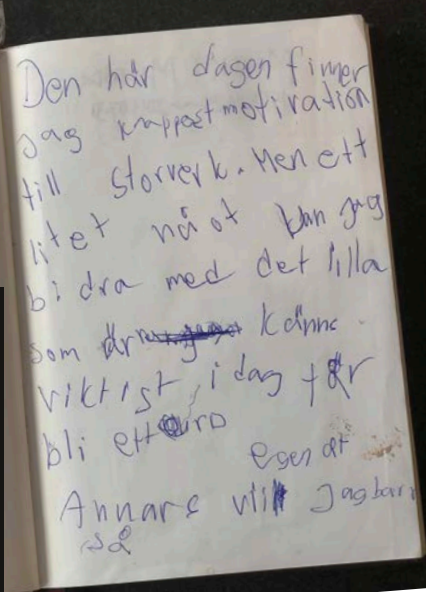
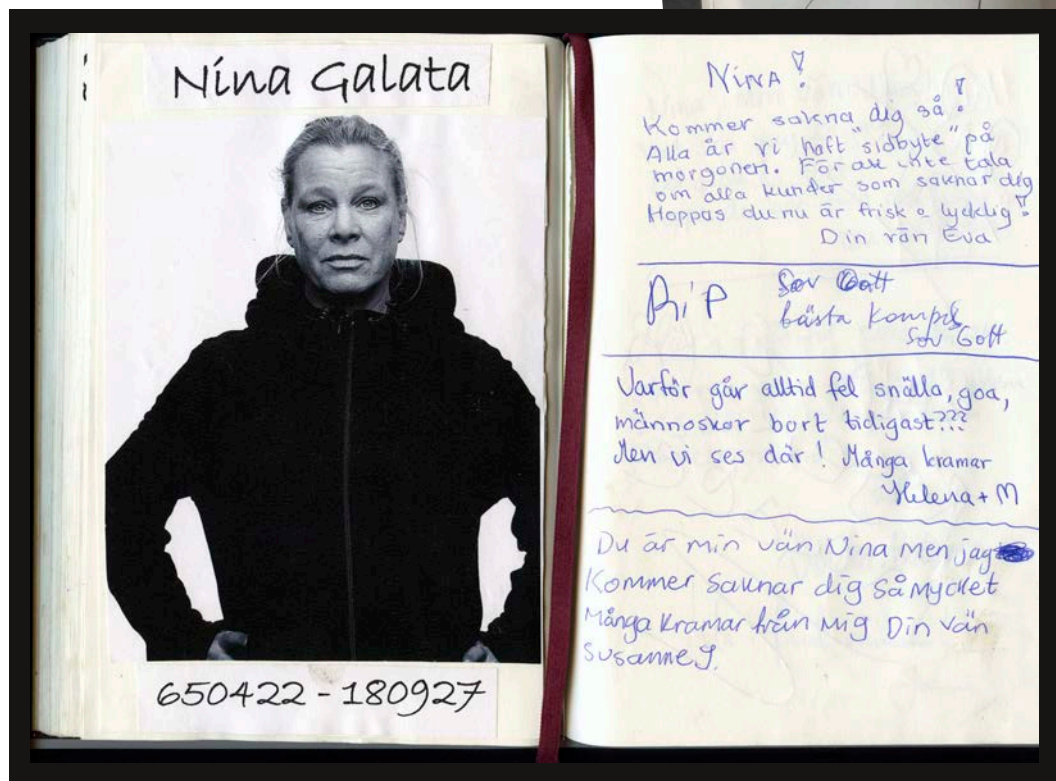
Jonas Svensson berättar att det ofta är så

att Situation Sthlm är det sista stället som de anhöriga vet att personen varit regelbundet på, ofta under flera år.

- Vi skriver alltid ut sidorna i kondoleansboken där folk skrivit till dem och ger de anhöriga. Då får de höra från flera vad de tyckte om dem.

- Det är ibland första gången de får höra att man talar om deras anhöriga som en helt vanlig människa. Här har de varit frivilligt, för att de gillat att vara här, gillat att sälja tidningen. De får en möjlighet att lära känna dem lite, om de kanske inte gjort det innan. Jag tror det är skönt för dem att se att det finns andra människor som kan skriva och berätta om dem, en sista hälsning, det var inte bara att hustla runt på stan de sista fem åren, nån minns dem, de betydde nåt för nån.

DEN FÖRSTA PUBLICERADE dödsrunan i tidningen över en säljare är från # 68, december 2002. Den är skriven av redaktionen ►

"Jag har aldrig skrivit i kondoleansboken faktiskt. Jag är inte tillräckligt religiös för det, eller vad jag ska säga. Jag kan inte se vad det skulle göra för gott eller spela för roll om jag skriver några ord i den boken – varken för mig eller den avlidne. Så tråkig är jag.

Men begravningar går jag på, men det gör man ju mest för de anhörigas skull. Jag går på begravningar av de som står mig nära. Senast gick jag på Jörgens begravning, han sålde tidningar, vi kände varandra sen jag var 17 år." Johan Löfgren

och handlar om Gunnar Andersson som begravts i Lötsjö kapell och som avled i månadsskiftet oktober/november efter en tids sjukdom. Gunnar var född 1947 i Hässelby och sålde tidningen sedan 1999 bland annat utanför Åhléns på Drottninggatan och i Centralgången.

Några månader senare, i aprilnumret # 71 2003, skriver säljaren Jan Watz under rubriken "Dödsfall" på säljarna sidor "Med egna ord" ett minnesord över Lennart Bergström, som sålt tidningen mer eller mindre regelbundet sedan 2001: "Under en period 2002 vistades han tillfälligt i Skåne. När han då var uppe i Stockholm på tillfälliga besök var det enda han kunde komma på att göra var att åka till försäljningsplatsen vid Fridhemsplan för att prata med stamkunder. Han var omtyckt av både kunder och olika näringsidkare runt Fridhemsplan."

Situation Sthlms VD, Pia Stolt, minns hur kondoleansboken ligger framme när

hon kommer till jobbet.

– Den har alltid varit en tydlig markör, varje gång jag kommer till jobbet så ser jag den, vilket får mig att tänka att det vi gör är på liv och död. Det är en tyngd när man ser den.

– Det blir att inte förneka sorgen – se boken och skriva nåt i den – och våga möta att nån dött. Respekten och en möjlighet att närma sig den sorg man känner. Och tyngden i att alla har ett namn, en historia, och i kondoleansboken blir det så – nån skriver ett minne, en historia, personen blir lyft.

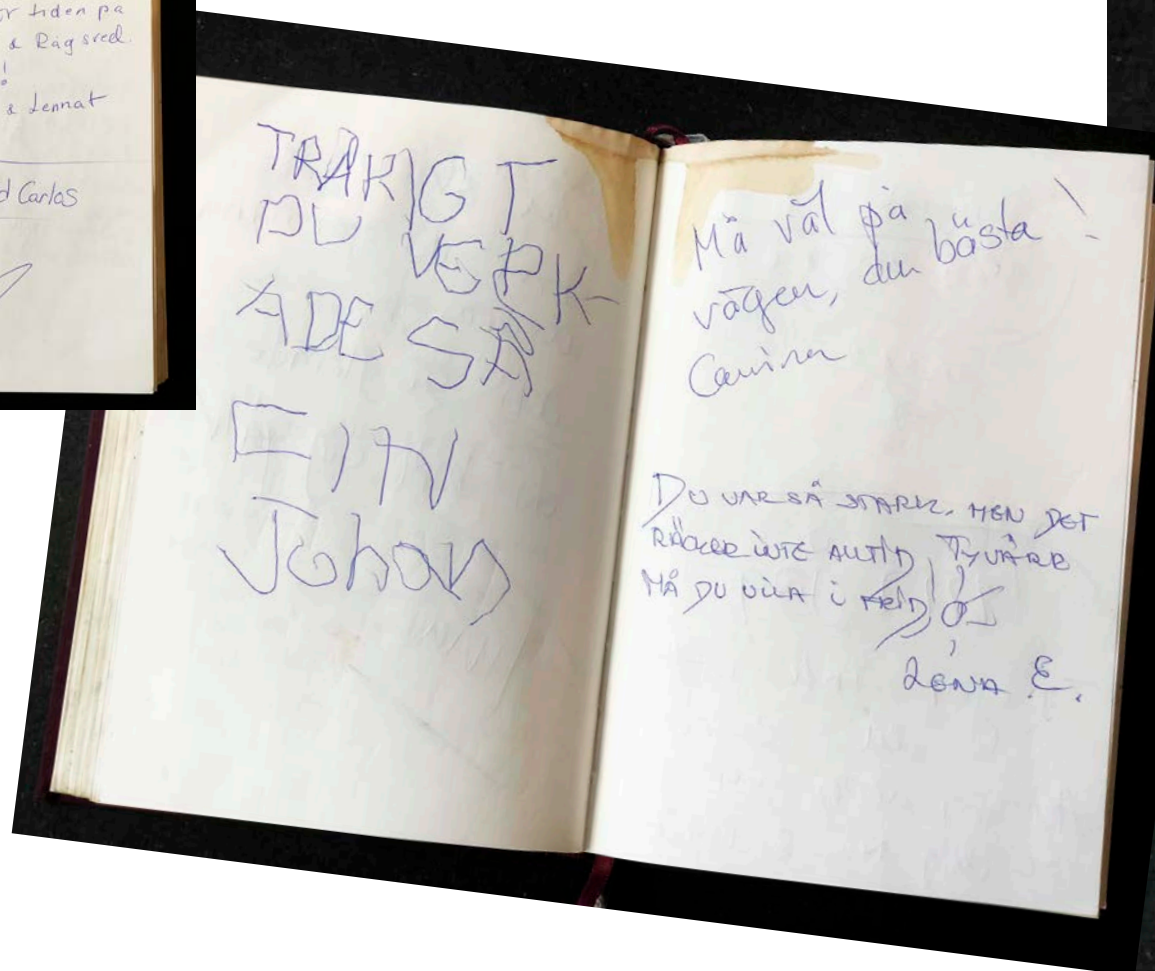
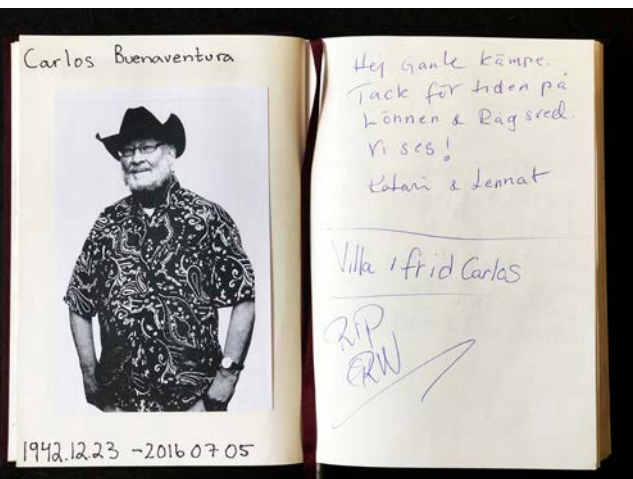
Jenny Lindroth, ansvarig för Situation

Sthlms sociala verksamhet, ser en annan viktig betydelse Situation Sthlm har i sorgen – både för anhöriga och säljarna.

– De som går bort här, vi ser ju den del av deras liv där de gjort nånting bra, varit en del av nåt positivt, och kan berätta det för de anhöriga. Vi har sett deras vilja till förändring och det fina som finns i dem. Du kan ha fuckat upp relationer i familjen, men här har de haft en annan roll som anhöriga inte sett.

– Vi kan berätta om det som funkat, vi har helt andra berättelser, och en möjlighet att ge helt andra berättelser om nån än

DET BLIR ATT INTE FÖRNEKA SORGEN – SE BOKEN OCH SKRIVA NÅT I DEN – OCH VÅGA MÖTA ATT NÅN DÖTT. RESPEKTEN OCH EN MÖJLIGHET ATT NÄRMA SIG DEN SORG MAN KÄNNER. Pia Stolt

vad exempelvis Socialtjänsten eller andra organisationer har. Vi har en unik möjlighet att upprätta helt andra relationer med de här människorna än vad många andra ställen har. Du behöver inte ljuga, du blir inte straffad om du öppnar dig.

Pia Stolt berättar om en anhörig som ringde och berättade att han ville tatuera in Situation Sthlm, då det betytt så mycket för hans pappa att ha sålt tidningen.

– En stolthet över att deras anhörige var säljare och en del av det här. Det fanns saker som fungerade i livet, det fanns de som blev glada av se deras anhörige varje dag. Som hälsade, pratade. En plats där man var viktig och värdefull.

ANN MALMBERG SA en sak lite i förbifarten som fastnade: "Det är ju så i den här branschen att vi lever inte så länge, om vi lever så som vi gjort länge." Och när jag pratade med Anders Nylund medan han väntade på att köpa tidningar sa han: "Man vill ju

"Men det var värre när redaktionen låg på Döbelngatan, då satt det en ny bild uppe nästan varje vecka, kändes det som, på nån som dött.

Ibland skriver jag och sen slutar för att jag inte vet om den jag skriver om verkligen är död... det kan kännas så ändå ibland, som att nån inte är död fast man vet att de är det..."
Lotta Olsson

inte hamna i boken själv. Men det är väl många på tidningen som dör i förtid, innan de uppnått medellivslängd?"

Hans antagande är korrekt.

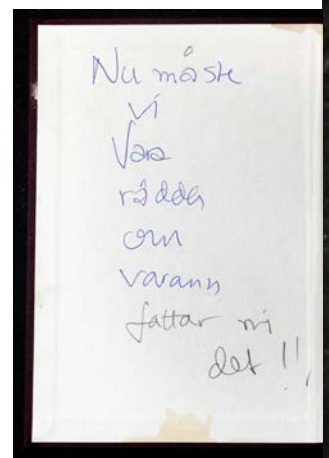
Det finns inte en enda hemlös person som genom åren sålt Situation Sthlm som uppnått Folkhälsomyndighetens medellivslängd för Sveriges befolkning, 82,3 år. Inte en enda. Hemlösa människor blir helt enkelt inte så gamla.

Dag Rejving är den enda säljare av Situation Sthlm som varit med från start och sålt av alla nummer. Han har skrivit några få gånger i kondoleansboken.

– Jag tror jag skrev när "Blomman" dog,

men jag minns inte, vågar inte lova att det var han. Och sen kanske det var nån till.

– Jag tycker inte om att tänka på det... jag tänker på de jag känner som dött, de fina människorna, och bär dem med mig inne i huvet och tänker på dem ibland på mitt sätt. Inte så att jag grubblar och undrar "vad gör de nu, var finns de nu", men jag tänker på dem då och då. Det är mitt sätt att sörja. Jag har ju varit med så länge, så många som sålt tidningen som dött... jag tycker inte om att tänka på det, jag försöker att inte göra det. Det är jobbigt. ☹

ULF STOLT

GASLÅGEBLÅ

En av de första infödda stockholmarna jag lärde känna efter att jag flyttat hit var en servitris, vi kan kalla henne I, som var blond, lite väl drog-sugen, kvicktänkt, gatsmart och med en humor och ett språk jag dittills inte träffat någon kvinna i besittning av.

Det var hon som visade mig blå timmen över Slussen. Som om det var en hemlighet.

Vi stod av någon anledning där på Södermalmstorg och hängde en sen eftermiddag med var sin cigarett mellan knogarna och det var novemberkallt och krispigt i luften och klockan drog mot afton när hon pekade upp mot himlen som med sats från Saltsjön välvde sig över stan, och sa: "Det här är bästa tiden, blå timmen, innan himlen mörknar över i kväll".

Jag såg upp. Likt en djupt ultramarin kupol sträckte himlen över Slussen och stan, som det verkade till dels upplyst underifrån av all belysning i staden som fortfarande skulle lysa en bra stund till – somligt skulle aldrig slockna – och alltjämt snyltande på det sista, magrande dagsljuset.

Om någon timme skulle det vara över, berättade hon, sedan skulle himlen mörkna och det blå i den sakta djupna in i svart, sedan stjärnor om det var en klar natt.

KANSKE ÄR DET därför jag alltid noterar det där ljuset den där timmen, och alltid minns glädjen jag då kände av att ha lämnat provinsen, när det som nu börjar dra mot senhöst – mina första egna stockholmsminnen som inflyttad är ur kall årstid – och luften får en att förstå vad som väntar.

DET HÄR ÄR BÄSTA TIDEN, BLÅ TIMMEN, INNAN HIMLEN MÖRKAR ÖVER I KVÄLL.

Gick Hornsgatan västerut. Såg upp mot lägenhetsfönstren där det lös. Det finns fortfarande någonting speciellt i känslan att gå utmed gatorna i staden, se upp mot fönstren där människor bor och lever och tar sig genom tillvaron, och dela den här tiden och anonymiteten.

Det har alltid lugnat mig.

Jag pratade om detta med en vän – också han inflyttad från samma provins från vilken jag härstammar – som sa, att "när jag kommer till T-Centralen och möter stressen

där, då blir jag lugn, då är jag hemma".

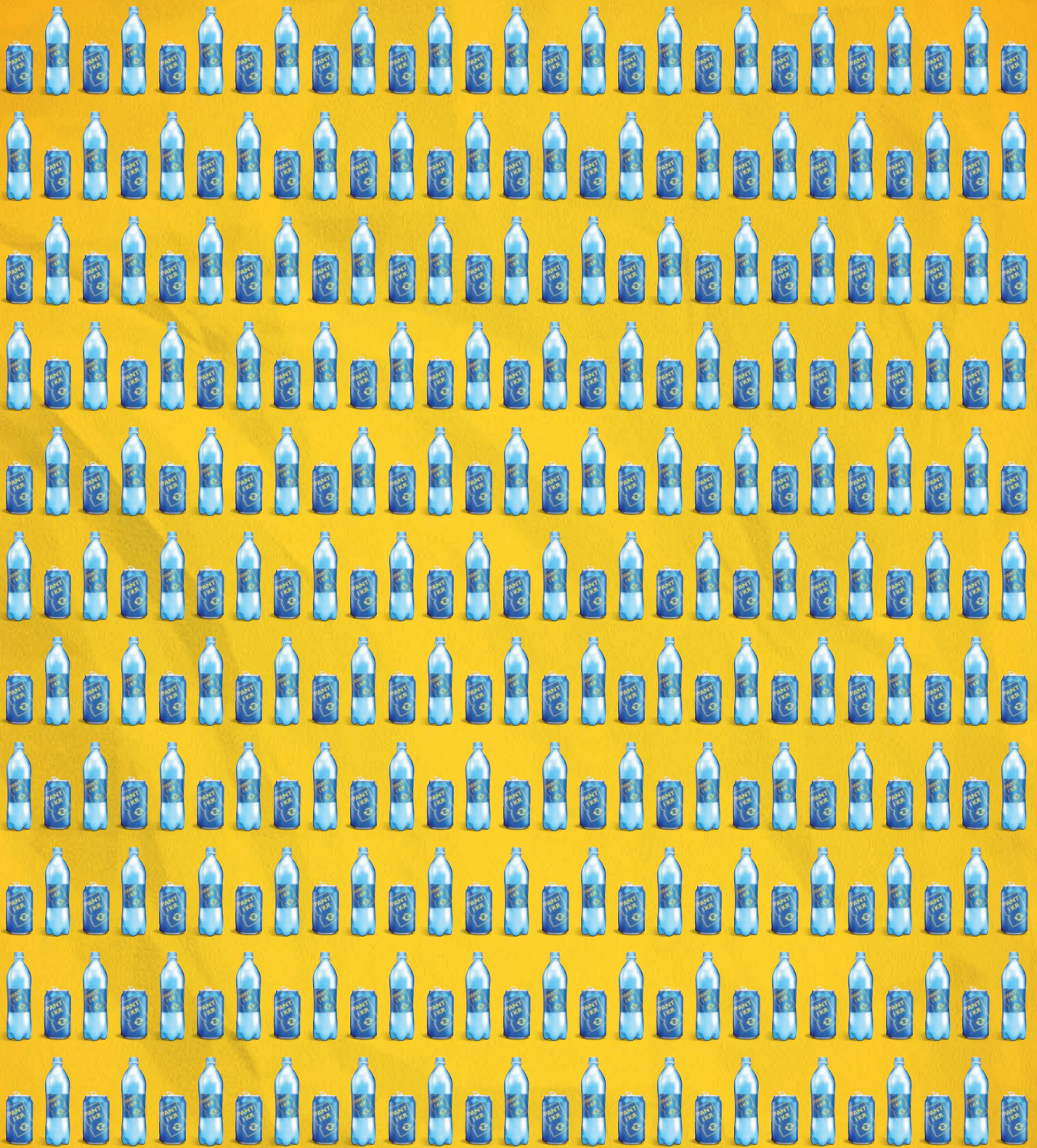
Närvaron av liv, riktningen, rytmen, anonymiteten mitt bland alla andra.

KÖ VID KORVKIOSKEN vid Zinken. Hade bestämt mig för att stanna till och köpa en grillad om det inte var kö, men två stod i kö så jag passerade. Elljuset på vid idrottsplatsen. En stegbil med blandarna på men inga sirener kom stampande nedifrån Hornstull och styrde rakt fram i korsningen Ringvägen.

Ulf Lundell – han bodde i många år i nummer åtta mittemot, precis vid tunnelbaneuppgången – blev en gång gravt irriterad på mig när jag skulle intervjua honom för två decennier sedan. Jag råkade stå någon meter på fel sida om brevlådorna där vi skulle ses. Han lugnade sig sedan, vi la oss i parken uppe vid Skinnarviksberget och pratade i gräset. Det gick förbi några pajsare under intervjun som ropade på honom och hälsade. Han trodde han kanske kände en av dem en gång i tiden, men var inte säker.

Några år senare skrev han "Jag saknar dig" och beskrev himlen över stan som gaslågeblå.

Det var alltså inte hemligare än så. 📍

Har du mycket pant?

På våra pantmottagningar i Årsta, Frihamnen och Kungens Kurva kan du lämna in hela säckar med pant. Pantpengarna får du insätta på önskat bankkonto och du får naturligtvis samma ersättning som i butik.

Läs mer på www.pantamera.nu. Tack för att du pantar!

PANTAMERA

I ett decennium har personer med erfarenhet av psykisk ohälsa sänt Radio Totalnormal från Fountain House Stockholm. Tio år, 300 sändningar och två gånger Stora Radiopriset. Här säger de vad de vill och alla röster är lika värda. TEXT MARIA HAGSTRÖM FOTO MARTINA HOLMBERG

DITT PSYKE I ETERN

Två våningar upp på Götgatan 38. – Slå dig ner var som helst. Här finns inga hierarkier och det är högt i tak, det är som en familj, säger Tomas Ove Johansson och nickar mot en stol vid hans bord.

Det är snart fullt i rummet. Folk hälsar på varandra och tårta skärs upp inför pausfikat. Det är jubileumssändning för Radio Totalnormal, närradioprogrammet som vill

skapa öppenhet kring psykisk ohälsa.

Ett decennium har passerat sedan radiojournalisten Idji Maciel åkte till Buenos Aires och återvände med idén om att starta ett nytt sorts radioprogram. I Argentina hade hon besökt Radio La Colifata. Colifata betyder ”galen” på Buenos Aires-slang och programmet är världens första radioshow som sänds direkt från ett mentalsjukhus av sjukhusets patienter.

Idji Maciel ville starta något liknande i Sverige.

Platsen blev Fountain House, en rehabiliterande verksamhet som erbjuder arbete och gemenskap för personer som lever med psykisk ohälsa. Ett år senare tog Bodil Lundmark över projektet som drivs av mediehuset Fanzingo, som jobbar med att lyfta underrepresenterade grupper i samhället.

Nu, 300 sändningar senare, går jingeln

Producenten Malin Jakobsson (t v) och programledaren LilyAnn Enbring (t h) intervjuar Marko Saarikoski, som precis framfört Super Trouper på finska till stora applåder.

för programmet i gång klockan 14.00 på frekvensen 101,1 MHz. LilyAnn Enbring kollar ner i sina papper en sista gång innan hon går ut i etern. Hon är dagens programledare, men oftast deltar hon i programmet med sång – blues och jazz. Hon har varit med sedan Radio Totalnormals början. Och ännu längre har hon varit medlem hos Fountain House.

– Den 25 februari hade jag varit här i 25 år. Det har varit bra för mig, men många

kanske tycker att man inte ska vara medlem så länge, att man ska komma ut i arbete. Men det blev inte så för mig. Jag har både haft psykisk ohälsa och fysiska sjukdomar som har gjort att jag varit så pass begränsad att det inte har gått. Därför har jag varit otroligt tacksam att ha det här. Radion har varit det roligaste. Inspirerande.

JIM J RIVER spelar en av sina låtar. Han har gett ut två skivor, men när han för några ▶

ETT TAG VAR DET SOM MIN LIVSMENING. HÄR FÅR JAG ENERGI.

Lisa Kåreland

Lisa Kåreland.

spelar "Tröstevisa" av Benny Andersson på piano och Love Lindblom sjunger den egna låten "Gata upp och ner". Sen är det Tomas Ove Johanssons tur.

Han kom till Fountain House i slutet av 2011. Då hade han ångest dygnet runt och åt ett flertal mediciner.

– Jag hade ingenstans att ta vägen. Jag kom hit, men ville först inte vara här. De ringde sen härifrån varje dag, men jag ignorerade dem i en hel vecka. Sjunde dagen svarade jag och personen frågade hur jag mådde. Det var nån som brydde sig, så jag kom tillbaka, säger han och berättar att han är bipolär.

– Världens ångest ena dagen, men nästa dag kan det vara sunshine.

Han har varit med i 100 av de 300 radiosändningarna.

– Jag är kreativ och skapar hela tiden, så det här hjälper mig på vägen. Jag skrev böcker förut men ingen läste dem, i programmet är det nån som uppskattar det jag gör.

OM RADIO TOTALNORMAL

Radio Totalnormal görs för att skapa öppenhet kring psykisk ohälsa. Programmet sänds live inför publik varannan torsdag klockan 14.00 från Fountain House på Götgatan 38.

Programmet kan höras på Stockholms närradio 101,1 MHz eller på www.radiototalnormal.se, och kan laddas ner som podd.

Det är öppet att delta i programmet även om man inte är medlem i Fountain House.

Varje år medverkar runt 200 personer i Radio Totalnormal. I slutet av dagens program berättar flera om sina radiominnen. Veteranen Janne Holmbring, "Janne på stan", säger:

– För tio år sedan sa jag att vi 2018 ska ha fått bort fördomarna mot oss med psykisk ohälsa. Man pratar mer öppet om det nu, men det finns otroligt mycket okunskap kvar. Det måste vi bekämpa och se till att folk får veta vad det handlar om. Man ska absolut inte skämmas över en sjukdom. ☹

Tomas Ove Johansson läser en egen-skriven dikt.

En biljett till hela Stockholm.

Ta dig till City och vidare till 7080 destinationer i Storstockholm. På samma biljett.

Ladda ner SL-appen på App Store eller Google Play.

Kåge Olsson, som säljer Situation Sthlm i Eskilstuna, har länge varit intresserad av bilsport. Han spenderar i dag mer tid på Eskilstuna Motorklubb än hemma. Och bäst gillar han folktrace.

BERÄTTAT FÖR **MARIA HAGSTRÖM** FOTO **MARTINA HOLMBERG**

MIN PLATS

För ett antal år sen bodde jag på härbärgen här i stan. Då kom jag i kontakt med Situation Sthlm och träffade min tjej. Hon köpte tidningen av mig, vi började prata och fika och så blev det som det blev. Hon bor här uppe, bara 700 meter från "Gropen", som det kallas här vid motorklubben och Ekebybanan. Jag gick ner hit och frågade om de behövde en funktionär. Sen dess är jag fast.

Det finns hur mycket som helst att göra. Just nu är nån ute med väghyveln för att återställa banan. Det ska plattas, sladdas, vattnas, klippas gräs och skyltas inför tävlingar. Vi arbetar alla ideellt, utan oss hade det förfallit. Vi har en väldig bra gemenskap.

Nio-tio gånger om året arrangeras folktrace och rally. Till helgen har vi folktrace och jag är flaggvakt. Flaggar vitt, gult eller grönt beroende på om det finns hinder på banan, om det är trångt och extra försiktighet krävs

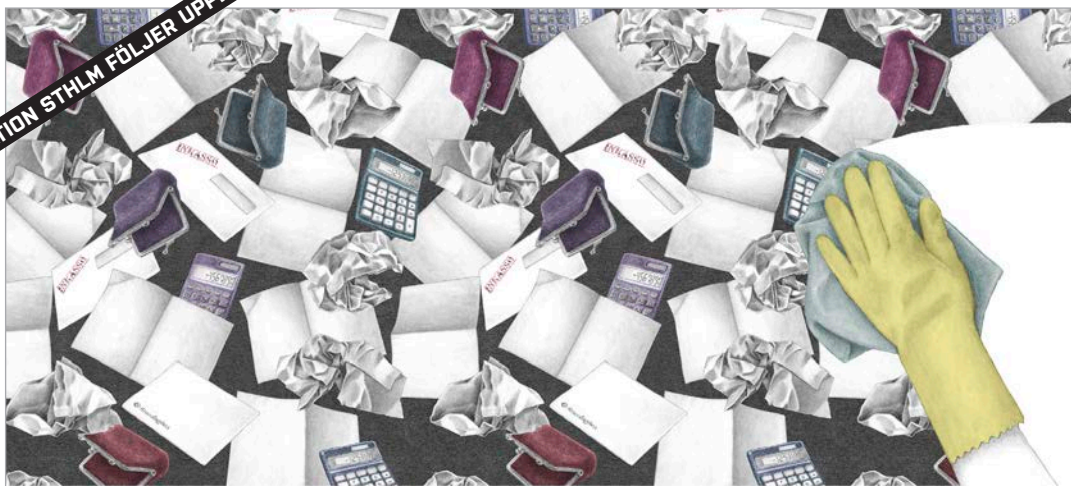
eller om alla posteringar är klara och man kan släppa på starten. I oktober arrangeras rallytävlingen Finalsprinten.

Folktrace är lite roligare än rally, det är mer fart. Rally är "finare", man ser inte allt och bilarna startar med mellanrum, men på ett folktrace kan man se alla varven och det kan komma sex bilar på raken som vill först genom kurvan – det är lite mer spänning.

Jag själv kör ingenting, jag törs inte om jag ska vara ärlig. Har förslitningsskador i nacke och axlar, så om jag skulle gå runt vet jag inte vad som händer.

1985 flyttade jag från Stockholm till Skåne och där höll jag däremot på med en dum grej som hette rävjakt. "Räven" gömmer sig i skogen med en komradioapparat och de andra ska köra runt med bil och leta rätt på honom på kortast tid, pejla upp honom på signalen. Roligast tyckte jag att det var att vara räva, jag var bra på att gömma mig. 📍

SITUATION STHLM FÖLJER UPP:

SKULDSANERAD

Skuldsanerarnas Riksförbund menar att den typiska bilden av en skuldsatt person inte stämmer överens med verkligheten. Det är sällan oansvarig lyxkonsumtion som påbörjade vägen in i "skuldfällan", det handlar oftast om en personlig kris. För den som "testat" finns det ändå hopp – skuldsanering. **TEXT MARIA HAGSTRÖM ILLUSTRATION LINA BODIN**

Vad är skuldsanering? Enligt Kronofogdens register i dag finns det över 400 000 personer, vilket kan skapa stora hinder i livet, som att få en bostad, teckna bilförsäkring eller köpa en bil på arbetslöshet. De har "skuldade personnummer". Och det är inte bara dåligt för individen.

det kostar samhället stora pengar. Men det finns hjälp att få för den som inte kan se något ut på breven från inkassobolagen och Kronofogden. Om skulderna inte går att betala under en övervakad framtid, kan de saneras. Det vill Jonas Djurstedt och Sofie Johansson hjälpa människor med. För de har sett hur skulden kan trycka.
– Min mamma har haft skuldsaneringsproblem och min pappa har suttit i fängelse, berättar Jonas Djurstedt.
– Men jag har klarat mig, jag gick en annan väg. Jag slogs ett företag i dag som jag kan leva på, men jag har sett behov av skuldsanering hos andra och jag har

hjälpt min pappa med skuldsanering. Han har blivit som en ny människa. Han har också ett behövande med viktig utbildning och han har nu ett jobb. Genom honom såg jag hur viktigt det är för en människa att få ett skuldfritt och då kontaktade jag Sofie.
Hon sagsade på idén om att starta Skuldsanerarnas Riksförbund. Redan förra veckan efter att deras hemsida hade lanserats blev de kontaktade av hundratals personer. Sedan dess har det rullat på. Tack vare sådant "testat" har de haft möjlighet att använda ekonomiskt kunniga människor, som av olika anledningar stått utanför arbetsmarknaden, och därmed har

förbundet kunnat växa snabbt. Med tanke på att över 400 000 människor är skuldsatta och att många stött till kläppar varje månad med räkningar och klarar sig precis undan Kronofogden – väntas behovet bli stort.
– Begreppet skuld är väldigt tabubelagt. Man pratar lite om det generellt i valet har vi inte hört en enda politiker säga nåt om det, trots att det är ett stort problem. De personer som vänder sig till oss tycker att det är väldigt skönt att prata om det. För de har många gånger inte ens gjort det med sin familj, säger Sofie Johansson.
Det finns en skam över att inte klara sin ekonomi. Men hon menar också att bilden

Olika hjälp att få för skuldsatta

I STOCKHOLM FINNS det 30 000 människor som har skulder. I hela landet handlar det om över 400 000 personer. Och intresset för skuldsanering är rekordstort.

– Det finns ett behov av budget- och skuldrådgivning. Det ser olika ut i olika kommuner, på vissa håll är det långa väntetider och det är inte bra om någon vill ta tag i sin ekonomi, säger Tina Häggmark på Kronofogden.

Men i Stockholm har köerna minskat. För drygt åtta år sedan var kötiden till kommunens rådgivare i snitt tolv månader. Sedan dess har antalet rådgivare ökat – i nuläget är de 27 stycken fördelade på stadsdelarna. De flesta stadsdelar har en öppen mottagning, vanligtvis en halv dag i veckan. Därför uppger de flesta att de inte har någon kötid. För bokningsbara tider kan väntetiden vara från en vecka till ett par månader.

– Stödet vi erbjuder är individuellt.

Vissa får lite guidning, vissa har vi kontakt med i flera år. Vi går igenom hur ekonomin ser ut och vilka beteendemönster som finns, sen jobbar vi utifrån det, säger Kristofer Krmpotic, budget- och skuldrådgivare i Spånga-Tensta.

Sköter ni kontakten med Kronofogden?

– Det är individuellt. Vi försöker involvera personen, i rehabiliterande syfte. Efteråt har man då bättre förståelse för den egna ekonomin.

Kan ni hjälpa alla som behöver?

– Det finns alltid ett större behov än vi kan tillgodose. Det kan satsas mer på budget- och skuldrådgivning.

I FÖRRA NUMRET skrev Situation Sthlm om nystartade Skuldsanerarnas riksförbund, som ser ett stort behov av mer stöd i framför allt skuldsaneringsprocessen. Men Kristofer Krmpotic är kritisk.

– Det är bra med alla som vill arbeta med överskuldssatthet, men hos dem binder personer upp sig för några år och får betala cirka 300 kronor i månaden, vilket inte framgår av deras webbsida. Och de har en hög dröjsmålsränta på 24 procent. Jag tycker att det är att sko sig på människor som redan har en ansträngd ekonomi.

Jonas Djurstedt på Skuldsanerarnas Riksförbund säger att förbundet ägs av medlemmarna och drivs som en ideell förening.

Medlemsavgiften är 100 kronor per år. Förbundet tillhandahåller intern skuldsanering för medlemmar till en kostnad av 21 528 som betalas med 299 kronor i månaden. En person kan vara sen med sin betalning i tre månader utan räntekostnader.

– Man behöver inte betala nåt i förskott utan man börjar först betala om skuldsanereringen går igenom. Vi hjälper varje klient med max tre skuldsaneringsförsök med max tre överklagningar i domstol. Om man inte har möjlighet att få en skuldsanering finns vi med tills ekonomin har retts ut, säger Jonas Djurstedt och tillägger:

– Kommuner hjälper inte till med tre överklagningar i domstol, om man får avslag måste man själv anlita juridiskt ombud. Det dyra är när man ska upp i domstolen och kämpa för sin rätt. 21 528 kronor är ett självkostnadspris och är enligt mig en billig utgift för en nystart i livet.

Vad får personen för stöd via er som inte går att få via kommunen?

– Vi är mer flexibla och tillgängliga. Våra medlemmar kan nå oss mellan klockan 8-17 måndag till fredag. Sitter man i fängelse och önskar hjälp med ekonomin är vi ensamma om att hjälpa till, säger han, men understryker att kommunernas rådgivare gör en viktig uppgift för samhället.

MARIA HAGSTRÖM

Kritiserat akutboende stängt

SITUATION STHLM HAR tidigare skrivit om akutboende Hammarbybacken, som av ett flertal hemlösa personer beskrivits som vidrigt. En arbetsmiljöinspektör påpekade i vintras att det fanns behov av omfattande sanering. I många år har det pågått ett sökande efter ersättningslokaler.

Nu har Hammarbybacken stängt. Mona Thorin, kommunikationschef på Socialtjänstförvaltningen säger att det beror på minskad hemlöshet.

– Hemlösheten har sjunkit med nästan 1 000 personer sedan 2004.

I stadens senaste kartläggning, för 2016, framgår att antalet personer som är hänvisade till akutboenden i någon form tycks ha ökat sedan 2014. Vad gäller hemlösa personer som sover ute har det också skett en svag ökning över tid.

Men beläggningen på Hammarbybacken har minskat. 2017 var platserna fyllda till 85 procent. Det ska ha gått ner ytterligare under 2018.

– De 32 platser det handlar om på Hammarbybacken löser vi genom andra boenden, säger Mona Thorin.

I fjol öppnade ett nytt akutboende i Stockholm – Årsta akutboende. Det har förekommit uppgifter i media om att det också ska stänga. Det stämmer inte, uppger Mona Thorin. Men eventuellt ska det flytta.

MARIA HAGSTRÖM

48%

av dem som omhändertogs för berusning i Södertälje 2017 var i behov av beroendevård – endast fem procent fick det.

Långt till beroendeakut och resursbrist för transport till Stockholm var främsta orsaken. Istället hamnar de i polisaresten, precis som i många av landets kommuner. Det är inte det mest humana och medicinskt riktiga, påpekar hälso- och sjukvårdslandstingsrådet Anna Starbrink (L) och meddelar att Södertälje sjukhus nu öppnar tillnyktringsplatser.

FAKTA

I Stockholm stad fanns det 30 264 skuldsatta personer 2017. Tillsammans är de skyldiga 7 827 366 365 kronor. Av dem har cirka 8 000 personer funnits i Kronofogdens register i mer än 20 år. 1356 stockholmare ansökte om skuldsanering 2017, tio år tidigare var det 600 personer.

MINA DRÖMMAR

KARIBIEN- KRYSSNING

VARJE DAG, PÅ väg till Situation Sthlms gamla kontor på Döbelngatan, passerade Päivi och hennes dåvarande man en resebyrå. En dag stannade hon tvärt framför skyltfönstret och tänkte: det här är inte sant!

– Där fanns ett erbjudande om en Karibienkryssning. De hade sänkt priset jättemycket. Jag tror att det var 10 000 per person, för flyg, hytt och mat i tre veckor, för att de ville fylla alla platser i båten. Jag trodde inte mina ögon, berättar hon.

Egentligen hade hon aldrig drömt om att åka på en kryssning, hon ville till Barbados och hade hållit utkik bland reseannonserna.

– Min man hade varit där med sin första fru, så jag tänkte att jag också måste åka dit. Men så dök det här upp och i stället för Barbados blev det massor av olika öar.

De började spara till biljetterna och sålde Situation Sthlm "som galna" från sju på morgonen till sex på kvällen.

– Det är roligare att jobba när man har ett mål och vi kämpade verkligen. Varje kväll räknade min man pengarna i sovrummet i vår försökslägenhet i Blackeberg, kollade hur mycket som fattades.

Fyra månader senare, 18 januari, satte de sig på ett flyg mot Miami.

– Vi fick en jättefin plats i planet och så serverades de oss: "champagne, varsågod". Sen var det mat tre gånger, bara i flygplanet. Det var en lång resa, 14 timmar.

FARTYGET VAR ENDRMT. Som ett stort hotell, eller mer som en hel stat.

– Allt fanns på båten, vad än du

DET ÄR ROLIGARE ATT JOBBA NÄR MAN HAR ETT MÅL OCH VI KÄMPADE VERKLIGEN.

kan önska dig. Frisör, alla möjliga affärer, barer, restauranger, nattklubbar, swimmingpool. Ingenting fattades. Vi bodde på nionde våningen i en stor hytt, inte som på en finlandskryssning, säger hon och skrattar.

– Jag kände mig som en miljonär. Men alla var inte miljonärer där, även om man kan tro, det fanns också helt vanliga personer. Vi träffade ett par från Kanada som vi hade jättekul med. Varje kväll hade vi dem till bords. Jag och min man drack alltid lite vin till fisken, men den kanadensiska mannen drack inget. Han berättade att han hade druckit bort allt: äktenskapet och sina djur. Det här var hans nya

kvinn och nu blev det ingen mer sprit.

De gick i land ibland annat Dominikanska republiken, Puerto Rico, Saint Martin, och Grenada.

– Varje ö var intressant och människorna var trevliga och fina, de var fattiga men stolta.

Att de träffade folk från olika länder, både ombord och i land, var det hon gillade bäst med resan.

– På öarna köpte jag sidenklänningar. Jättefina till bra priser. Man kan inte köpa såna i Sverige, det är omöjligt. Sen bar jag dem till middagarna och kände mig som en prinsessa. Det var en drömresa. Jag skulle vilja göra om det. Det är kanske 15 år sen nu.

Tidigare hade hon mest varit på Cypern och i Spanien, men hon säger att hon haft stor lust att resa mer.

Vart reste du första gången du var utomlands?

– Till Tyskland. Jag hade en tysk kille. Jag var 21 år och bodde i Finland och han kom dit som turist. Han bad mig följa med och jobba i hans familjs klädbutik, så jag åkte med till Frankfurt. Han ville att jag skulle stanna och lära mig mer tyska, men jag vet inte vad som hände egentligen – efter fyra månader åkte jag hem igen.

Till Sverige flyttade hon också på grund av en kille, 1978.

– Jag hade aldrig varit här, jag fattade inte varför andra finnar åkte hit, jag ville ju bara flytta till Cypern.

Men han övertalade henne och här blev hon kvar.

TEXT OCH FOTO MARIA HAGSTRÖM

CITAT

// Här i Sverige jobbade jag sen på ett finskt dagis och hade fem veckors semester. Då åkte jag mycket till Ayia Napa med min mamma och min son. Det är kanske därifrån intresset för att resa kom.

// Jag växte upp på en bondgård, men drömde om att bli skådespelare. Nu gör min son det jag skulle ha gjort. Han är skådespelare och har varit med i Snabba Cash, Beck-filmerna och Falk-filmerna.

// Jag gjorde ett psykologiskt test om vilket yrke som passar mig. Svaret blev säljare. Vad skulle jag sälja? Jag hade aldrig sålt nånting. Sen hamnade jag här som tidningssäljare, det kanske var ödet.

MED EGNA ORD

KORT SAGT & POESI

Till potatisen

● En dräng gick framför ett herresäte med en skottkärra full med koskit. Då skrek någon från herrskapet:

– Det luktar skit, va ska du med den till?

Drängen svarade:

– Till potatisen.

Herrskapet svarade:

– Fy vilket äckel. Här använder vi oss av smör till potatisen.

DAGGE

Sommaren

● Fjäril fladdrar förbi med sina vackra vingar, till en ros.

I sommarsolens

varma, sköna sken.

Långt borta syns fyrens ljus.

Jo, det finns ännu hopp

innan sommaren är slut.

VERONICA 458

Best swishes

● When you swish upon a star,
how i wonder what you are.

MARKKU

När dippen tar slut

● Jag tänker på när min mat inte ville "gå ner" i magen när jag var liten. Min mamma sa då "Tänk på alla barnen som svälter här i världen". Då tänkte jag att dom blir väl inte mättare för att jag tänker på dom? Jag är i alla fall mätt nu och sen tänkte jag att det kan väl inte vara mitt fel att dom svälter, jag har ju inte skaffat dom. Det är väl föräldrarna som skaffat barnen som ska mätta dom annars borde dom inte ha knullat med varandra eller ska jag skrapa bort maten från tallriken och skicka den med posten till dom?

Hur skulle det fungera i dag med PostNord?

Man behöver inte lägga mera mat på tallriken än vad man orkar äta upp. Det är likadant som att man inte behöver bo i den flottaste bostaden med den bästa utsikten och med flest prylar som man kan tänka sig, det blir så jobbigt att sortera dem och dammsuga, speciellt om man har nyfikna barn som ska undersöka och pilla på allt vilket blir ännu mer intressant att göra om man säger åt barnen att de inte får röra något.

När sedan föräldrarna lagt sig i sina flotta sängar så ligger bara dom där med sina chips, läskeblask och

dipmix och säger till varandra att "nu är det bara tv som fattas".

När de väl skaffat den så undrar dom varför det bara blir svårare och svårare att ta sig upp ur sängen varje dag tills de råkar gå förbi hallspeglarna och får en chock och skriker högt: "Hjälp! Det är något fel på spegeln, det kan inte vara jag, vi måste köpa en ny spegel för så där tjock kan jag inte vara. Jag som var skolans snyggaste för 20 år sedan".

Sensmoralen – om du skaffar en massa prylar så är det väl meningen att de ska användas, så slipper du

glo på allt roligt och sorgligt som visas på tv.

Då håller du kroppen i form och kan hjälpa din närmaste granne om det skulle behövas. I dag har vi något som kallas grannsamverkan vilket jag tycker borde heta granngemenskap, att vi hjälper varandra som står närmast och sedan kan man skaffa riktiga vänner i verkliga livet. Inte bara umgås på Facebook och glo på tv. Var inte så rädda för varandra utan börja prata mer med varandra i stället för att bara glo på grannen och skaffa sig en massa förutfattade meningar om hur en person är bara för att någon på tv såg ut så där, då måste ju han/hon vara som det jag läste/såg på tv om.

Våga prata med varandra, skippa skit på tv!

Behåll barnasinnets när du ska börja leka med alla prylar du har skaffat dig. Tänk på att tiden hinner i fatt kroppen och att det är roligare att ha kul och skratta än att sura och gråta. Pensionärsnärsligan kan också ha roligt tillsammans även med barn och ungdomar.

Vänner vinner man, ovänner skaffar man sig. Jag föredrar att ha vänner.

DAGGE

Behåll barnasinnets när du ska börja leka med alla prylar du har skaffat dig.

Blodmåne

● Det såg jag den 29 juli då jag var ute i skärgården utanför Vaxholm, det var den kraftigaste blodmånen i mannaminne. Dagen efter var det mycket diskussioner med bekanta som även dom hade sett. Jag såg den i teleskop med 114 gångers förstoring.

De pratade även om fenomenet på Radio Stockholm dagen efter. Den 12 augusti var det ett enormt stjärnfall, jag såg mängder med stjärnfall under en timme. Den 5 september var jag ute vid Hare Krishna-centret och såg vintergatan som ett lysande mjölkband. Jag önskar kunder och läsare en trevlig höst.

Hälsningar,

ADOLF ARBELIUS, GAMLA STAN

Öppen dörr (på psyket)

- Vaknar mitt i natten.

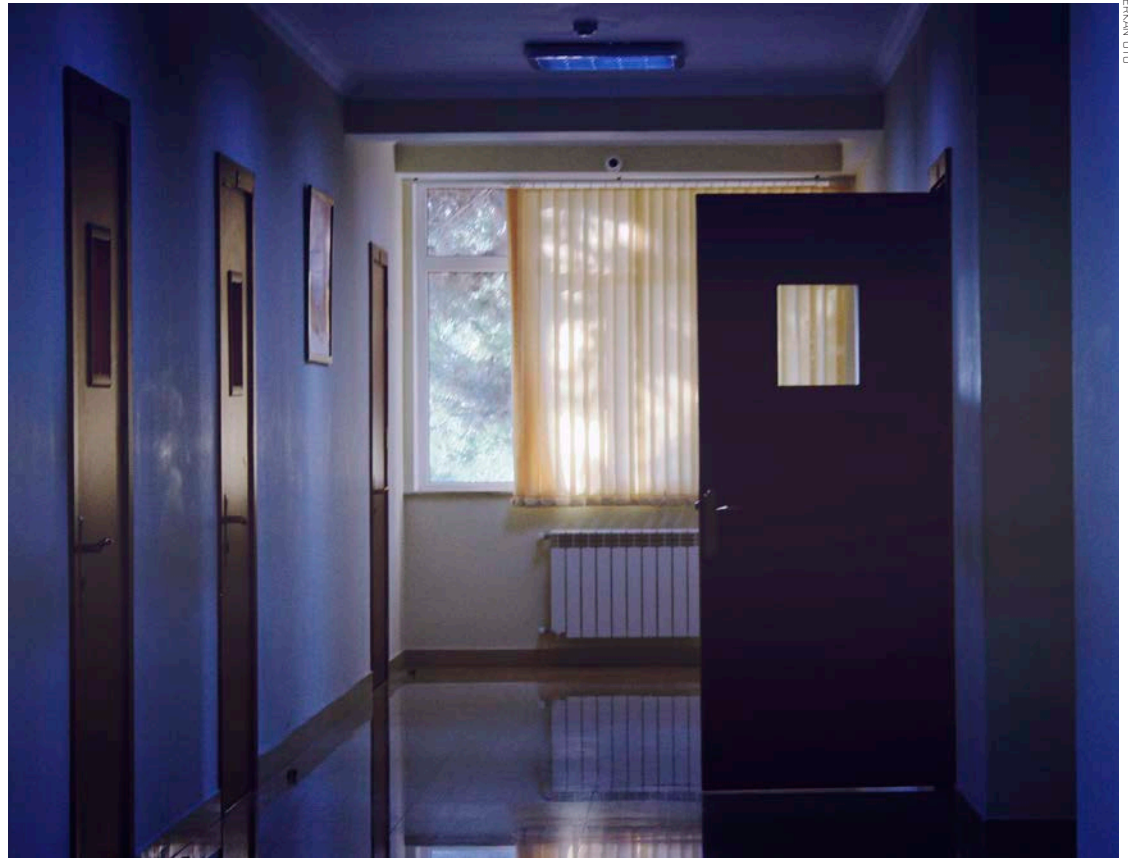
Känner mig som ett asplöv, rädd, skakig, stirrig, chockad, så himla rädd att jag blir återigen paralyserad, känner pulsens, hjärtats slag ända ute på huden vibrerande som en fånge i mitt eget kött. Under min hud känner jag hur jag blir som bedövad, skyddsmekanismen slår på, vågar inte andas, ändå känner jag hysterin slå sina klor i mig, jag får panik och börjar hyperventilera av dessa återupplevda minnen.

Jag är tillbaka i maktlösheten.

Bland annat i den åttaåriga flicka som tog på sig skulden för att jag blev så rädd och inte ens kunde försvara mig utan byggde ett hat. Varför gjorde jag inte så eller så, jag ville ju inte men vågade inte annat... Hatar den delen av mig, rädslan som är så förlamande där jag inte har någon möjlighet att försvara mig.

Tack och lov så har kroppen, psyket, sitt sätt att skydda så jag stänger av känslorna, huden blir bedövad så jag slipper känna. Så jag känner inte när folk tar i mig och kramar mig eller så, för min kropp skyddar mitt försvarslösa lilla jag ännu.

Detta återupplevda trauma, minnena av varje gång, dansar förbi i mitt minne, dammluckorna har öppnats på vid gavel, jag hatar denna rädsla som är så förlamande och mitt största hat mot mig själv, men nu mitt

ERIKAN LUTU

i min rädsla och hat tänker jag sätta stopp. Denna gång ska jag göra annorlunda, jag tänker inte acceptera och ta emot själv hatet, dömandet av mig själv, så nu Jesus ger jag dig mina minnen, min rädsla, mitt självhat. Snälla, hjälp mig att förlåta mig själv och läk mina sår och minnena

jag vägrar ta emot, detta automatiska självhat, rädslan som gör mig svag och försvarslös, jag har dig Jesus så jag behöver inte vara rädd.

"Gud har inte gett oss modlöshetens ande utan kraften, kärlekens och självbesinningens" 2 Tim 1:7

Men snälla ni som har nycklar till

mitt rum, stäng min dörr så jag slipper vara otrygg och rädd och i "fight or flight"-tillstånd dygnet runt. Ni är ansvariga med era nycklar så ni kan inte vara blåögda och tro att inget ska hända. Det har hänt mig alldeles för många gånger redan.

ANONYM

Jante som granne

● Såg programmet "Allt för Sverige" på tv, just det programmet om Sverige handlade om Jantelagen och programledaren påstod att det finns också något positivt med Jantelagen. Att vara nöjd? Att vara nöjd om andras misslyckande, motgångar. Vad i helvete är det för positivt i detta?

Att vara avundsjuk om andras medgångar, mod och lycka. Jag säger att det är en elak, sjuk och nonsenslivsstil. En stor grupp män-

niskor som finns i alla samhällsklasser som liksom går i skuggan, bakom pelare, reklamskyltar och lurar bakom datamaskiner och väntar på att hoppa fram med falska leenden. När de ser att någon misslyckats, mår dåligt. Att sätta sig själv främst och andra bakom sig. "Jantar" som tyvärr finns överallt, på arbetsplatser, i föreningar, skolor och så vidare.

Akta dig, en jante kan bo som dörrgranne till dig.

LIVINGSTONES

Datadyslektiker

● Hur ska en datadyslektiker kunna försvara sig mot allt skitsnack som händer på Facebook et cetera, när man inte ens har Facebook själv? Sanningen är att jag sitter i min lya och har jättetråkigt, ensam, fast många tjejer tror att jag är en "hora" bara för att jag brukar säga att jag ska ut och "hora" i väg några tidningar, vilket jag också gjort i cirka 24 år.

Men någon som säljer en sextjänst är jag inte. Hur ska man kunna försvara sig mot allt skitsnack som snurrar utan min vetskap bakom min rygg? Det finns i alla fall något

positivt med det hela, jag slipper soc och kronofogden. Men jag saknar mina äkta vänner, några har jag faktiskt kvar. Och något knark säljer jag inte heller.

DAGGE

MED EGNA ORD

REACHPHOTOGRAPHY

Vinterångest

● Nu börjar snart den jobbiga vintern, snö, slask och halt så man ska ramla och slå sig både gul och blå, inte trevligt. Sen ska vi inte tala om alla kläder som man ska ha på sig, lager på lager så att man ser ut som en svullen Michelin gubbe. Men visst man får ju inte klaga, tänk på alla barn som älskar vintern. Jag skriver det här i oktober och dom sa på radion att julgranar är på plats.

Man tänker att det blir en lång vinter det här. Ångest kallar jag det och inget annat, julklappar ska köpas, stress och folk blir som tokiga robotar.

406

Skaplighetens vetenskap

● Då livet visat dig skymning mörker och ängslig tystnad den lysande dagens illtjut som leende färgers gryning

Är det lätt att komma vilse i livets skiftande landskap ljuset så klart en sen höst i högsommar överallt

I midvinterköld Polstjärnan ett riktmärke ljusår bort vars sken idag så tydligt är gammalt som vintergatan

stjärnljus på en märklig resa i ett gåtfullt universum sägs vara ett ändlöst allt där ett utanför inte finns

Universum med sitt "inget bortom" lyckas trots denna sagda intighet utanför den gräns som icke är expandera i just detta "finns icke"

Som inte har någon gräns då expansionen som icke borde ske sker i något som inte finns som om det vore på ren pin kiv

JAN WALLIN

Hej mina kära kunder

● Jag vet att ni har bråttom till jobbet och jag ber om ursäkt om jag tjarar för mycket om tidningen. Det är så roligt när ni kommer till mig och köper tidningen. Jag blir glad över att ni orkar bry er. Trevligt också att prata med er. Ni ger tips till mig och jag ger tips till er.

Jag tackar så mycket.

Jag har glömt att skriva om hur stadsdelsdirektören fixade asfalt till sin villatomt. Jag träffade en man som jobbat på ett asfaltsföretag som fixade asfalt till direktören. Han sa att räkningen gick till stadsdelsnämnden. Jag jobbade som bygg- och trappstaderska men socialen i Husby betalade ändå inte natthärbärge för mig. Jag fick sova hos kompisar och i trappuppgångarna.

En gång träffade jag en ung man på Slussen som sa att jag kunde sova hos honom. Han bodde på Götgatsbacken och det var pappans, som var politiker, tjänste-

bostad. När vi kom till hissen fanns det kamera där. När vi kom in i lägenheten öppnade han dörren och sedan öppnade han ett skåp och då hoppade en kanin ut. Han hade inga egna cigaretter utan rökte mina. Han var snäll, men klockan blev mycket. Jag tackade honom men sedan var det dags att gå och jobba.

Jag har en kompis som har jobbat på Karolinska sjukhuset. Läkemedelsföretagen bjöd läkare och sjuksköterskor samt undersköterskor på middagar för att sälja sin medicin.

En landstingspolitiker anlidade sin man som konsulent. Denna fick 1 500 kr i timlön. Då finns det pengar!

Dags att höja lönen för sjuksköterskor och

undersköterskor. Sjuksköterskor och undersköterskor plus lärare har ett hårt jobb med dålig löneutveckling samt dålig arbetsmiljö, samtidigt som politikerna höjer sina löner. En gång träffade jag Maud Olofsson på T-Centralen och sa

till henne att jag vet att ni politiker har fallskärmsavtal, på vilket hon svarade: "de vill ge fallskärm till min pappa men han vill inte ha". Det här är sant.

Härlig höst till er alla.

TOINI/KLARA BERGSGATAN

"Dags att höja lönen för sjuksköterskor och undersköterskor."

Diagnos

● Jag förstår inte riktigt vad poängen är för att få hjälp här i samhället.

Gick till Arbetsförmedlingen för att skaffa mig ett jobb, så jag skulle kunna få hjälp ekonomiskt så jag åtminstone kan sova på ett vandrarhem, i stället för i en kall husvagn.

Kommer till arbetsförmedlingen. Enligt mig tycker jag att dom har för korta öppettider. När jag tog min kölapp var det nummer två som visades på tavlan. Jag fick nummer fjorton och klockan var tjugo i elva på förmiddagen.

En handläggare och hundra människor minst. Ett nummer per timme fick hjälp men inte jag, för tiden räckte inte till. Expediten kommer fram till mig och säger: "Du får komma tillbaka i morgon". Där står jag med min num-

"Tänker inte förnedra mig själv för att få en stämpel bara för att uppfylla socialtjänstens önsknings."

merlapp på tom mage, ingen mat... hungrig som fan.

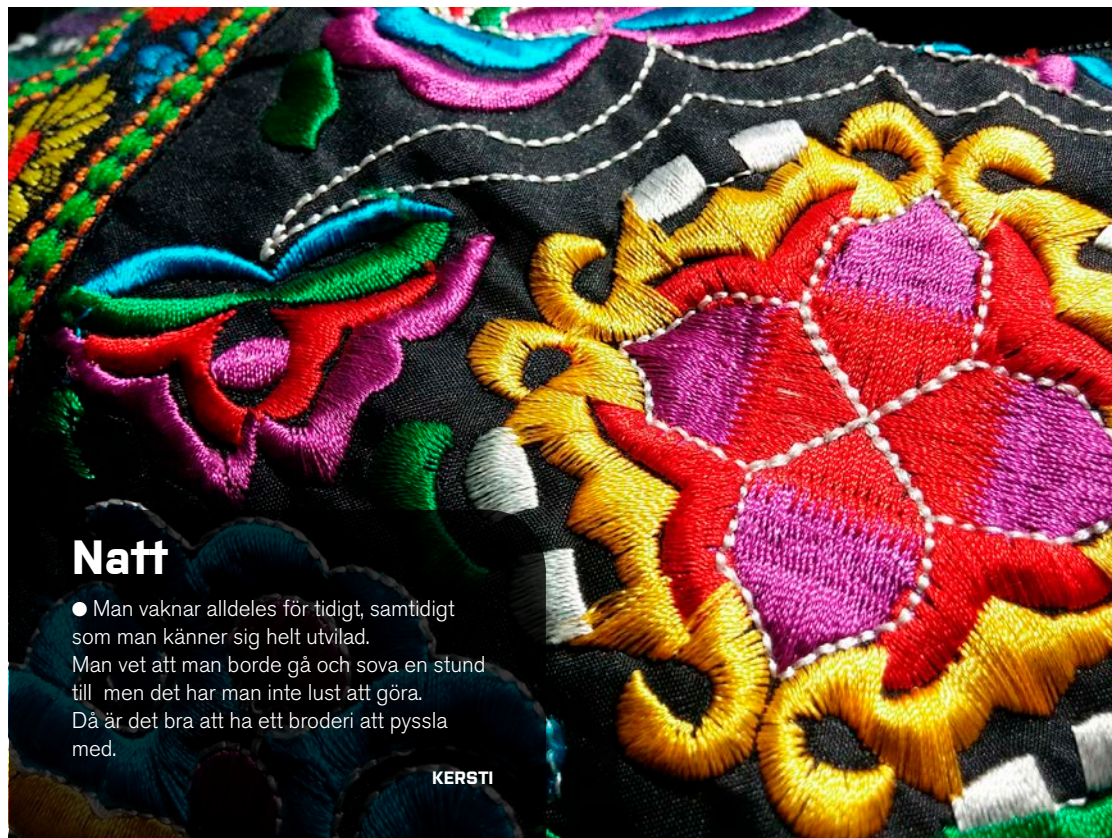
Fick helt enkelt gå därifrån med outrättat ärende, för mycket sökande människor och för lite handläggare.

Pratar med folk jag känner, en säger: "Varför ser du inte till så att du får en diagnos? Allt blir mycket enklare då, du får hjälp snabbare".

Det är inget fel på mig. Jag knarkar inte, har ingen psykisk sjukdom, är inte alkoholist, jag är bara helt normal, tänker inte förnedra mig själv för att få en stämpel bara för att uppfylla socialtjänstens önsknings att Försäkringskassan ska betala för mitt uppehälle.

Så att dom ska slippa.

MAGDALENA 407

Natt

● Man vaknar alldeles för tidigt, samtidigt som man känner sig helt utvilad. Man vet att man borde gå och sova en stund till men det har man inte lust att göra. Då är det bra att ha ett broderi att pyssla med.

KERSTI

Go Go Goger

● Gog, Magog och Pedagog var på Gröna Lund tog en varsin aftongrogg och knullade en hund Gog, Magog och Pedagog gick vidare till Skansen tänkte på, och så rejält att hela Djurgårn brann sen Gog, Magog och Pedagog gick så till allsångscenen sjöng där högt och skriande icke eljest, dock emedan sig i grenen kliande.

JAN WALLIN

Vad vi behöver

● Politiker som inte kan komma överens. Någonting av en begynnande förtidsdemens. Dom snackar som att man inte fattar någonting. Som en boxare utan handskar i en ring. Sen kan man ju fundera över vad vi behöver. Är det en bostad eller en massa klöver. Ogräs och vita eller blå blommor. Bra tankar eller kanske mardrömmar. Men jag är ju inte den som fördömer, men ej heller den som glömmar. Nerfallna kastanjetter, som tur skall bringa. Ej heller ringa narkotikabrott. Hoppas att någon har förstått.

MARKKU

FÖLJ OSS PÅ INSTAGRAM @situationsthlm

FÖRETAGSPRENUMERATION

Med en företagsprenumeration hjälper du och ditt företag till att göra Stockholm till en bättre stad för oss alla att bo i. Vill ni också företagsprenumerera på Situation Sthlm och synas med er logotyp på denna sida? Kontakta oss:

Herman Sundgren (herman@situationsthlm.se), tel: 08-545 953 94

Abaton
PRODUKTION AB

**ANDERS
BODIN
FASTIGHETER**

BOLIDEN

centric

frank ADVOKATBYRÅ

Acne 艾可尼

APOTEK ICA

**Bonnier
Fastigheter**

Colly
ETT FÖRETAG I INDUTRADE

FCG

HEBA
FASTIGHETS AB

Active Catering
SEDAN 1988

AL
ATRIUM LJUNGBERG

**BO
BY**
BOTKYRKABYGGEN

COWI

FF Profilreklam AB
www.ffprofilreklam.se

Hertz

ADITRO

fonden
ARBETSGIVARFONDEN TILL VÅRAN ÅR DEN 1 FEBRUARI 1991

BRANDKONTORET
Förmyndighetens brandförhållning
BRANDKONTOR AB

Danske Bank

STIFTELSEN OSCAR HIRSCHS MINNE

advokatfirman sallnäs

bravida
VI GER FASTIGHETER LIV

DANVIKSHEM

Flinks JÄRN

ADVOKATFIRMAN ÅBERG & CO

brunnberg&forshed
ARKITEKTKONTOR AB

dina Dina
Försäkringar

Folkhem

HMXW arkitekter

ADVOKATBYRÅN
Thomas Bodström

ashurst

**Brücke
diakoni**

Effekt
Konsult & Fastighetsförvaltning AB

Fora

**HOTELL
JOUREN**
ett tryggt boende

afa
FÖRSÄKRING

ASSA ABLOY

BTH BYGG

EM
EINAR MATTSSON

hiQ

AHRBOM & PARTNER
ÅBT ARKITEKTKONTOR AB

Attendo + +

BYGGMÄSTARFÖRENINGEN
BF

Electrolux

gibon

HRM
Affärsutveckling
Relationer med affärsfreder

Akademikerförbundet SSR

Autoexperten

BYGGNADS

ERSÉUS ARKITEKTER AB

**Hyresgäst-
föreningen**

**Akademikernas
a-kassa**

AXFAST
UTVALDA LÄGEN

Capio Geriatrik

IKANO
Bostad

ALLBA

bergkrantzarkitekter

Capio Maria

FAMILJBOSTÄDER

inplenion.

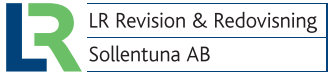
ALM

BESQAB

Capio Ätstörningscenter

H2M

inResonance
Always in Tune

Skanna QR-koden med din Swishapp och ge ditt bidrag!

33 250* MÄNNISKOR HAR INGET HEM.

En tallrik soppa, en varm säng och omtanke från en annan människa kan vara vägen tillbaka för den som hamnat ute i kylan. Låt fler frusna själar komma in i värmen.

En gåva från dig betyder så oerhört mycket. Läs mer på fralsningsarmen.se/sattpunkt

Swisha till: 9004805 skriv: Punkt

Smsa: "Punkt" till 72901 för att skänka 100 kr

PlusGiro: 900480-5 skriv: Punkt

VI&DOM

EN UTSTÄLLNING OM HATBROTT

Polismuseet

*Källa: Socialstyrelsen Hemlöshet 2017

STOCKHOLMSKRYSSSET

Lös, skicka in och vinn

Som en liten paus i läsningen tycker vi att du nu, när du blåddrat ända hit, ska hämta en penna, lösa korsordet och skicka in det till oss.

Via vår intrikata slumpgenerator kommer sedan tre vinnare att dras bland de inskickade rätta lösningarna.

Den stolta vinnaren belönas med samlings-skivan *Ljusglimtar ur RadioSkugga* från det prisbelönta radioprogrammet RadioSkugga från 2012.

Andra och tredje pris är ett nyckelband med Situation Sthlms logga på.

Förra månadens vinnare:

Skivan *Ljusglimtar ur RadioSkugga*:

Solweig Andersson, Västerås

Nyckelband:

Elin Joelsson Andersdotter, Älvsjö
Per-Olov Fransson, Knivsta

Se förra månadens lösning på sidan 44.

Stockholmskryssset är ett samarbete mellan Situation Sthlm och tidningen Kryssset, en månadstidning för alla kryssintresserade.

KRYSSSET

ÄR VARM OCH KALL	KONFEKTIRFYLLNING	BEGÄRA	↓	PROCENTARENS LEVEBRÖD	↓		Vad heter kyrkan?			
BJÖRNEBORGARNAS ÄR BEKANT										
BEHÖVS I LÅNGA LOPPET				I BOTTEN PÅ BÅTEN						
				SIGNALERA						
HÄRLEDNINGSKONST			↓	KÄRNÄMNE						
				BLÖTDJUR						
PRYL					TRALLORD					
					FÅNGA					
ÄR NÖDUTRYCKNINGEN	GJORDE MIN ONKEL					GE UTSLAG	↓		SNOK	
	TILLTOG					FRID			ÄR RUGGIG OCH RÄGGIG	
						ROMSEXA				
SOM MARÅNGEN				ORDKLASS						
					LEKTIONSSTOPP					
GÖR SMÅINDIANER					BLÅÖGDA JÄMARE					
						ÄR VINDFLÖJELÅRTIGT				
OVANLIGA	HAR LINSLUS PÅ BILD			HAR CYKEL						
				VIKT FÅGEL						
					BARNKAMMARTILLSTÄND					
SKIVA								↓	KALLA HANDEN	... GRECO
									JUPITERMÅNE	EVIGHET
GER ALLTID EKO	ALSTER					ANMÄLA				
	FICK SÄTERJÄNTAN					ÄR LAMM BLAND LEJON?				
KAN GE ETT PLUSRESULTAT					YTA					
					... FRANCISCO		DEL AV LONDON			FÄR TOPPSTJÄRNA VID JUL
MELLAN PÄRMARNA				VÄNLIG						
				DEL AV INDIEN					KATTANS LILLA	
						HAR KNORR I SLUTÄNDEN		PUTS		LYXÅK
								TORS LIKE		LED
TRIVS SANKT				MITT I VECKAN					DEN ÄR INGEN ATLANTFARKOST	
LÄR VÄRA SILVER					SÖDERLUND			STÄNKÅ		

Vilken annan tegelbyggnad i centrala Stockholm är lika hög som tornhjälmarnas överkant.

Konstruktor: Marie Peterson-Engnell Foto: BIGSTOCK © Keating Sverige AB

Namn:

Adress:

Postadress:

Skicka in ifyllt kryss senast 20 november till: Situation Sthlm Timmermansgatan 38 118 55 Stockholm

"All galenskap i världen är gemensam."

Emil Jensen

FÖRESTÄLLNING Tio novemberkvällar står Emil Jensen på Södra teaterns stora scen, med nysläppta låtar och mellansnack i föreställningen *En Gemensam Galning*.

– Vi använder ofta begreppet "en ensam galning". Det fräntar oss ansvaret och vi kan känna att ensamhet och galenskap inte har med vår gemensamma värld att göra. Jag tänker att all galenskap i världen är gemensam. Jag går igenom det ämne för ämne, till exempel miljöförstöring. Jag har med en overhead-apparat för att hålla det som ett klassiskt mellanstadieföredrag mellan låtarna.

Du är känd för dina mellansnack?

– Musik är det jag började med, men det har gått in i varandra. Läten

Emil Jensen är även aktuell med boken *Vad var det jag sa?*, med hans samlade radiotexter – vinter och sommarprat i P1.

"Varje dag är en valdag" är egentligen ett mellansnack som jag har tonsatt. Och i mina prator finns en inneboende rytm – det blir som ordmusik.

Vad handlar texterna om?

– Albumet är en hyllning till engagemanget, allt spelar roll – varje dag är en valdag och varje promenad är en prideparad. En höst när vi haft riksdagsval är det är viktigt att komma ihåg att vi har rösträtt varje dag.

Du sjunger om yttrandefrihet och yttrandelust, vad menar du?

– När vi pratar om yttrandefrihet är det mycket fokus på: vad får jag säga? Men demokrati handlar snarare om att få så många som möjligt att våga uttrycka sig. Det är viktigt att ge varandra yttrandefrihet. Och yttrandelust – att folk ska vilja uttrycka sig.

MARIA HAGSTRÖM

Filmfestivalen står stark

FESTIVAL Temat för för 29:e uplgan av Stockholms Internationella filmfestival är hotet mot demokratin. Ett tiotal av de 159 filmerna är på ämnet, som den svenska hbtq-filmen *En arme av älskande* och den tyska *All good*.

Hur är det att anordna filmfestival nu när det går att se film på olika digitala plattformar när man vill?

– Filmen har faktiskt aldrig varit starkare än nu. Den ökade tillgängligheten har gjort att intresset ökat och därmed också publiken, säger festivalchefen Git Scheynius.

Hon menar att festivalen har en särställning då den presenterar kvalitetsfilm från hela världen och dessutom några av årets absolut bästa filmer.

– Att sitta tillsammans på en biograf och se de senaste filmerna först och sen kunna diskutera dem efteråt är en dragningskraft som kvarstår.

Stockholms Internationella Filmfestival rullar mellan 7 och 18 november och öppningsfilm är Anna Odells *X&Y*.

GERD ERIKSSON

Om litteraturens roll

SAMTAL Författarens roll och litteraturens värde, synen på litteraturens kraft och författarens ansvar är några av de frågor som tidskriften *Karavan* och *Re:Orient* vill diskutera på Timmermangården under tre kvällar i höst.

Edward Said, Assia Djebar (på bild) och Shailja Patel är de författare vars författarskap man låter samtalen utgå från. Moa Matthis, Balsam Karam och Johan Jönson är några av de som samtalar.

JULIA KONZAN

FOTNOT: Samtalen är 25 oktober, 20 november och 11 december.

ULF STOLT

Värt att kolla upp:

Min mamma hade många inneboende

Lena Kallenberg
BOK Om en Söder-flickas längtan efter liv och kärlek i atombombens skugga.

Witnesses

Mikael Jansson
UTSTÄLLNING 97 överlevare från koncentrationslägren, som fortfarande är i livet, berättar. Gå dit. Läs. Se. Lyssna. Och glöm aldrig.

Anspråkslösa förslag

Joakim Pirinen
BOK Ingen annan författare skulle argumentera för att det går att leva i en explosion.

ZELDA AV LINA NEIDESTAM

DÅTID STHLM

NOVEMBER 1965

KOMMUNISTERNAS RÅDSLÄG HÅLLS i Medborgarhuset. 136 motioner och åtta interpellationer behandlades. Rådslaget uttalade sig bland annat för en sådan lagändring att kommunerna får rätt att driva vinstdrivande företag.

Sigvard Andersson och Siv Johansson tar ut lysning. Mottagning 7 november på Fredsgatan 11 i Sundbyberg.

För tredje veckan visar biograferna Rigoletto, Riverside och Rival The Beatles film *Hjälp* för utsålda hus. Tillåten från 11 år.

En 57-årig byggnadsarbetare häktas för två fall av misshandel av sin fru. Först slog han henne i huvudet med ett paraply och stack henne i ögat med ett spröt från paraplyet. Sedan besökte han henne på sjukhuset och där misshandlade henne på nytt med sparkar och slag.

Finansborgarråd Hjalmar Mehrs budget för kommande år innehåller bland annat förslaget att ett trettiotal konstnärssateljéer med bostäder iordningställs i Vitabergsområdet.

En elev vid Beskowska skolan ertappas i det mest avancerade skolfusk som förekommit i Sverige. Det är en elev i tredje ring som under en matematikskrivning fick svaren från kamrater utanför skolan via örsnäckan till en walkie-talkie han hade dold i fickan.

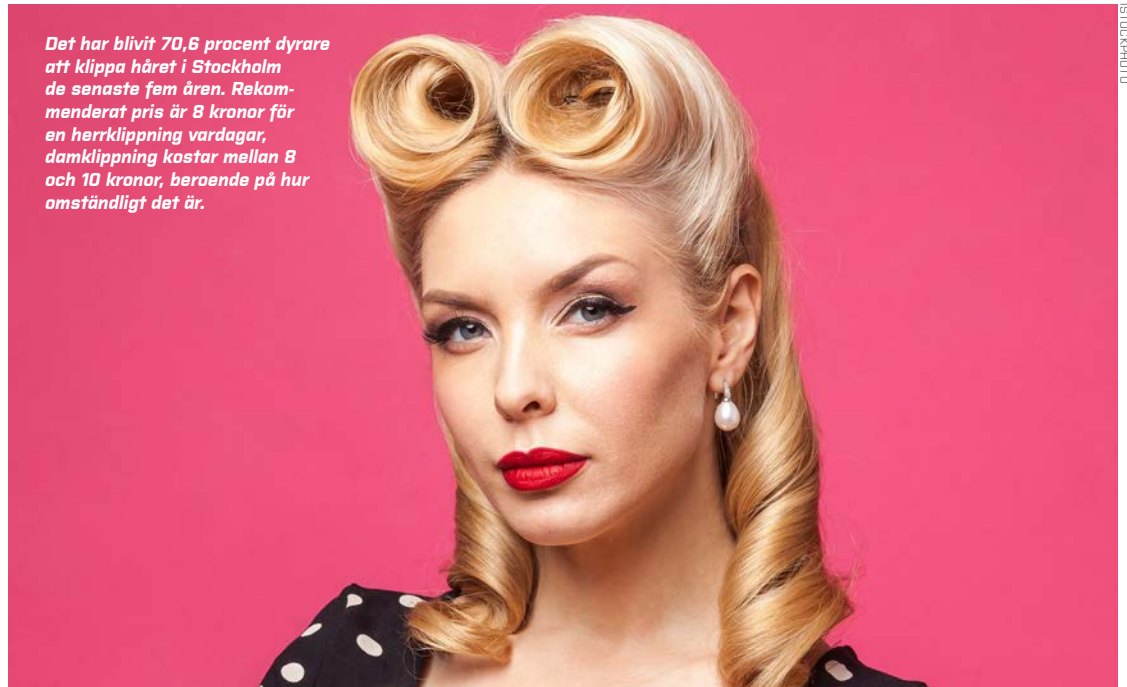
Stockholms stads hushållsskola planerar sju kurser för nästa vårtermin. Bland annat "Husmodersskola med vävning", "Yrkeskurs för kokerskor i större hushåll" samt "Yrkeskurs för utbildning av internatföreståndare".

EN 24 ÅRIG man döms för ett tiotal kupper mot guldaffärer. Bytet blev cirka 30 000 kronor. För stöldgodset bytte han till sig Preludin. För två år sedan dömdes han för samma typ av brott.

Moderna Museet visar utställningen Vincent van Gogh – solens och den blå himlens målare.

Riksdagen får disponera 60 arbetsrum på Rosenbad från 1 december. Om några år ställs ytterligare 110 rum till förfogande.

Det har blivit 70,6 procent dyrare att klippa håret i Stockholm de senaste fem åren. Rekommenderat pris är 8 kronor för en herrklippning vardagar, damklippning kostar mellan 8 och 10 kronor, beroende på hur omständligt det är.

Inrikesminister Rune Johansson vill se en bättre organiserad och mer reglerad invandring. De cirka 10 000 personer som kommit till Sverige under hösten har varken haft arbetstillstånd eller pengar till sitt uppehälle. Han hoppas att regeringens samtal med LO, SAF och TCO ska leda till en uppgörelse.

Årets hattmodeller heter Fisher

säljer är ett dödsbo på obestånd – såldes på Stockholm stads aktionsverk för 21 500 kronor till civilingenjör Rolf Ekman vid Tekniska högskolan.

Enligt överläkare Svedberg studier röker 4,4 procent av fjärdeklassarna – 10 – 11-åringar – i normalklassen, 11,9 procent röker i läsklassen, 17,3 procent röker i hjälpklassen och 100 procent röker i observationsklassen.

ELEVER KAN TJÄNA UPP TILL 500 KRONOR OM DE ANGER EN KAMRAT SOM VANDALISERAR.

Sport, Glyn i två modeller, en off the face eller snapbrim, eller Mayer, i högklassig oslipad hårfilt i flera brätt-typer.

Bo Widerberg spelar in filmen *Bland sunar och mods* med Thommy Berggren i huvudrollen.

En insatslägenhet i Bromma. Värderad till 4 500 kronor, säljs på exekutiv aktion – hyresgästen som

DET HAR BLIVIT 70,6 procent dyrare att klippa håret i Stockholm de senaste fem åren. Rekommenderat pris är 8 kronor för en herrklippning vardagar, damklippning kostar mellan 8 och 10 kronor, beroende på hur omständligt det är.

Gatukontoret får kritik från föräldrar efter att de skickat ut en skrivelse till skolorna att elever kan

tjäna upp till 500 kronor om de anger en kamrat som vandaliserar.

Kjell Nilsson och Sören Jansson räddas efter närmare fem dygn instängda i en tunnel under Ringvägen efter ett ras i samband med en sprängning.

Ingmar Bergman avgår som Dramatenchef. Anledning sägs vara att han ska spela in en storfilm 1967. "Dramaten tär på mitt konstnärliga kapital", säger han.

SJ går med på att betala 75 procent av framtida kostnader och utgifter för en 14-årig pojke som brännskadades under en lek på bangården vid Hammarbyhamnen. "Det kan bli fråga om oerhörda belopp", säger pojkens advokat.

Bensinstationen på Vretenborgsvägen i Midsommarkransen är världens första elektroniska bensinstation.

Av 50 impotenta män har doktor Arne Mellgren botat 38 män genom hypnos. Effekten sitter fortfarande i 18 månader efter behandlingen.

Roulette är förbjudet.

ULF STOLT

NOV

1520 Avrättningarna vid Stockholms blodbad. Enligt ansvarig bödel, den tyske officeren Jörgen Homuth, avrättas 82 personer under de två dagarna.

1995 Vice statsminister Mona Sahlin avgår efter den uppmärksammade "Tobleroneaffären", då hon felaktigt använt statens kontokort privat.

1957 T-Centralen invigs och öppnas. Den är den enda stationen i tunnelbanenätet där alla tåglinjer möts, plus tillgången till pendeltåg och fjärrtågen.

BÄSTA UPPLIVELSENA HITTAR DU PÅ **SHOWTIC.SE**

2 ENTERTAIN OCH VICKY NÖJESPRODUKTION PRESENTERAR

"KRAFTFULL, ROLIG, FANTASTISK"
GLADYS DEL PILAR & PETER JOHANSSON/EXPRESSEN

"RÖRANDE OCH VISUELLT MYCKET TILLTALANDE"
DAGENS NYHETER

"FARTFYLLD SPÖKHISTORIA SOM ROAR"
AFTONBLADET

"FENOMENALA akrobatiska dansare"
EXPRESSEN

"PROFFSIG UNDERHÅLLNING"
SR P1

"EN STOR OCH MAGISK UPPLIVELSE"
ESKILSTUNA KURIREN

"EXTREMT PROFFSIG, snygg musikal"
BORÅS TIDNING

GHOST

EN MUSIKAL OM ODÖDLIG KÄRLEK

PETER JOHANSSON MARIA LUCIA HEIBERG GLADYS DEL PILAR BRUNO MITSOGIANNIS

ENSEMBLE OCH ORKESTER Svensk översättning och regi ANDERS ALBIEN
Koreografi JENNIE WIDEGREN, BIANCA FERNSTRÖM & ASA ENGMAN

BOKA: **SHOWTIC.SE**

**DEN OSCARSBELÖNADE FILMEN
NU SOM MUSIKAL PÅ CHINA TEATERN**

2 ENTERTAIN, LIVE NATION OCH VICKY NÖJESPRODUKTION PRESENTERAR I SAMARBETE MED SINCLAIR ENTERTAINMENT

5!!!! "KAN EN SVENSK SHOW BLI BÄTTRE?" /KAI MARTIN

"en MODIG och MAGISK SHOW" /SKÅNSKA DAGBLADET

"GRIPANDE" "Han visar vilken stjärna han är" /EXP

5 **"MÄSTERLIG PETER JÖBACK"** /LVB

"Jöback bränner verkligen till när han blottar sitt hjärta" /SVD

"Någonting mer än en vanlig krogshow" /SVD

"DET HÄR ÄR RIKTIGT BRA
- DET BÄSTA HAN GJORT HITTILLS" /PÅ SCEN

"Helt makalöst VACKERT och SNYGGT" /OX.SE

"Den handplockade ensemblen är mångsidig" /EXP

"JÖBACK SJUNGER MED STARK PASSION" /AB "Jag är full av beundran för Jöback" /EXP

"EN STORSLAGEN ISCENSÄTTNING" /EXP

SPELAS ENDAST HÖSTEN 2018

CIRKUS STOCKHOLM

BILJETTER WWW.PETERJOBACK.COM

VICKY NÖJESPRODUKTION OCH 2 ENTERTAIN PRESENTERAR

+++++

"ABSOLUT VÄRLDSKLASS" /AB

"STRÅLANDE ... en rejäl publiksuccé" /EXP

"EN SUVERÄN MUSIKAL" /DN

MUSIKALEN
SÅ SOM I HIMMELEN
av KAY POLLAK, CARIN POLLAK och FREDRIK KEMPE

MEGASUCCÉN FÖRLÄNGD T O M 9 MARS!

PHILIP JALMELID MALENA ERNMAN TUVÅ B LARSEN
ANDERS EKBORG SARA JANGFELDT BJÖRN KJELLMAN/MORGAN ALLING
CHRISTOPHER WOLLTER M FL
Regi MARKUS VIRTA

OSCARS TEATERN

SHOWTIC.SE

2 ENTERTAIN PRESENTERAR I SAMARBETE MED BLIXTEN & CO

DINNER CLUB - HAMBURGER BÖRS

ERIC GADD

OMG

++++

"ERIC GADD GÖR KROGSHOW MED BÅDE STIL OCH HJÄRTA" /AB

"ERIC GADD LYCKAS FÅ TILL EN FULLTRÄFF I FOLKLIG SOULMAGI" /SVD

"Kaxig krogshow Lås in barnen! ABSOLUT LJUVLIG" /DN

"PRAISE GADD! HALLELUJA GÅ OCH SE! DET ÄR EN ORDER" /ORUP

SPELAS HELA HÖSTEN

BILJETTER: **SHOWTIC.SE** HAMBURGERBORS.SE **HAMBURGER BÖRS**

BRILJANT:

Plåtslagare

.....
Mathilda Klinger Danielsson, 28 år, har fått Isabelle-stipendiet för framstående kvinnor i byggbranschen.
.....

JAG JOBBAR UPPE på taken när de ska läggas om eller när det behövs ny plåt eller koppar. Och 80 procent av taken i Stockholm är av plåt eller koppar. Man brukar säga att plåtslagare hörs, men inte syns.

– Egentligen är jag höjdrädd.

Förr kunde jag få sug i magen bara av att gå över Skanstullsbron. Men efter att ha gjort mitt första tak på Eriksdalsskolan så har det släppt. Numer brukar jag passa på att njuta av utsikten från fina platser där jag jobbar, som Vasamuseets topp eller taket på Ersta kyrka.

– Jag läste samhällsprogrammet på gymnasiet och jobbade sen inom vården och tog hand om äldre. Men så kände jag behovet av att utbilda mig till ett riktigt yrke och bestämde mig för att bli plåtslagare. Det är en bransch som skriker efter folk. Jag uppmanar alla som vill ha ett fritt och skapande jobb där man får vara ute hela dagarna och använda kroppen att söka sig till plåtslageri. Den som utbildar sig till plåtslagare och är duktig får garanterat jobb direkt. Och man slipper betala dyra pengar för att gå på arrangerad takvandring i Stockholm.

– Några av de verktyg vi använder är klippsträcka, knäck och skivupptagare. Och så har vi penhammare, plastklubba, plåtsax och falstång. När jag var ny i yrket skar jag mig en hel del, nyklippt plåt är vass som en kniv.

– En gång gjorde jag en köksvägg i koppar hemma hos en privatperson, där syntes inte ens skarvarna mellan plåtarna. Då var jag nöjd.

BERÄTTAT FÖR **GERD ERIKSSON**
FOTO **MAGNUS SANDBERG**

Kom till Zinkensdamms IP och stöd Hammarby Bandy

Tor 01/11, 19:00

Vetlanda BK - Hammarby IF

Ons 07/11, 19:00

Hammarby IF - Frillesås BK

Lör 10/11, 14:00

Hammarby IF - Edsbyns IF

Ons 14/11, 19:00

IFK Motala - Hammarby IF

Fre 16/11, 19:00

Sandvikens AIK - Hammarby IF

Tis 20/11, 19:00

Hammarby IF - Falu BS

Tor 22/11, 19:00

IK Sirius - Hammarby IF

Lör 24/11, 14:00

Hammarby IF - IFK Vänersborg

Fre 30/11, 19:00

Hammarby IF - IK Tellus

Tis 4/12, 19:00

Hammarby IF - Villa Lidköping BK

Ons 12/12, 19:00

Broberg/Söderhamn IF - Hammarby IF

Fre 14/12, 19:00

Bollnäs GIF - Hammarby IF

Sön 16/12, 14:00

Hammarby IF - Bollnäs GIF

Fre 21/12, 19:00

Hammarby IF - Västerås SK

Ons 26/12, 15:00

IK Tellus - Hammarby IF

Fre 28/12, 19:00

Hammarby IF - Broberg/Söderhamn IF

Sön 30/12, 15:00

Västerås SK - Hammarby IF

Fre 04/01, 19:00

Hammarby IF - IK Sirius

Sön 06/01, 14:00

Falu BS - Hammarby IF

Ons 09/01, 19:00

Hammarby IF - Sandvikens AIK

Lör 12/01, 14:00

Hammarby IF - IFK Motala

Tor 17/01, 19:00

Edsbyns IF - Hammarby IF

Sön 20/01, 15:00

Frillesås BK - Hammarby IF

Ons 06/02, 19:00

IFK Vänersborg - Hammarby IF

Fre 08/02, 19:00

Hammarby IF - Vetlanda BK

Tis 12/02, 19:00

Villa Lidköping BK - Hammarby IF

Biljetter hittar du på
www.hammarbybandy.se

PÅ HÖRNET:

Storvretsvägen/Skogås Torgväg

"Sen jag tog emot Jesus förändrades allt."

NAMN: Cristofer Lopez

ARBETE: Studerar

ÅLDER: 18 år

BOR: Skogås

Vart är du på väg och vad lyssnar du på i lurarna?

– Till skolan i Huddinge, jag går på byggprogrammet. Och jag lyssnar på spansk musik.

Vad gör du på din fritid?

– Hjälper ungdomar som mår dåligt på grund av drogproblem eller psykisk ohälsa. Jag har haft drogproblem, men sen jag tog emot Jesus förändrades allt.

I vilken kyrka håller du till?

– Icthuskyrkan vid Olof Palmes gata vid Hötorget. De har en bra ungdomsverksamhet.

TEXT **GERD ERIKSSON**
FOTO **MAGNUS SANDBERG**

 NATURKOMPANIET

SVEAVÄGEN 62 | HANTVERKARGATAN 38-40 | KUNGSGATAN 4 | KUNGSGATAN 26
MALL OF SCANDINAVIA | TÄBY CENTRUM | SICKLA KÖPKVARTER | ODENGATAN 50
WWW.NATURKOMPANIET.SE

Paul Hansen / Åsa Sjöström

Hand to Hand

Kopplingen mellan hygien och hälsa blir alltmer livsavgörande – för allt fler. Fotografiska For Life-utställningen *Hand to Hand*, med Paul Hansens fotografier och texter, visar kraftfulla och unika berättelser kring dessa utmaningar. Dokumentärfoto-

grafan Åsa Sjöström, som arbetar i samma tradition som Paul Hansen, har även följt en skola i England som en del i ett stort hygienprojekt med syfte att stötta barns personliga hygien och skapa bättre toalettmiljöer.

T-bana Slussen, Stadsgårdshamnen 22 | Öppet sön-ons 9–23, tor-lör 9–01 | fotografiska.se

Fotografiska
for life